

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Monique Ailin Vassvåg

Sanksjoner uten mål og mening?

En empirisk analyse av målrettede sanksjoners effekt på russisk energi- og finanssektor.

Masteroppgave i Statsvitenskap

Veileder: Jo Jakobsen

Trondheim, juli 2018

Summary

In geopolitics economic sanctions have been used by some of the western nations as a response to unwanted political behavior. Sector related sanctions have been applied to Russia after the illegal annexation of Crimea, in 2014. The sanctions were mainly applied by the US and the EU. Major companies in Russia's defense, financial and energy sectors were affected by these sanctions.

In this analysis I will explore the relationship between sector specific sanctions and how they affect multinational corporations through the concept of risk and the use of restrictions. If sector related sanctions are to thoroughly affect the Russian economy, the political ambitions have to be followed by businesses of the sanctioning country. The question I will discuss is therefore: Will multinational companies in USA and EU countries follow the ambition of sanctions and refrain from cooperating with the sanctioned companies?

To answer this question, an empirical study has been conducted using data from articles found in the major news source *Reuters*. Four of the largest companies in the Russian financial and energy sector have been studied; Gazprom and Rosneft, the largest petroleum companies in the country, and Sberbank and VTB, the two largest banks. The articles found discuss the relationship between these companies and major countries contributing to the global economy, over a period of 3 years: from the start of 2015 to the end of 2017. These countries include USA, EU and UN members from the western world, along with countries from Asia and the Middle East, who have proven to be active trade partners with Russia.

From the data collected, I found that the sanctions have not stopped European companies from trading and cooperating with the Russian countries, while cooperation with American companies has been very low due to more strict sanctions applied by USA. It can also be seen that the companies have made more deals with countries in Asia and the Middle East. The Russian authorities may have diminished the effect of the sanctions on Russia's economy, along with the fact that the Russian companies were able to find strong trading partners elsewhere than in Europe and USA.

Forord

Jeg vil rette en stor takk til de som har hjulpet meg med å komme i mål med denne oppgaven. En spesiell takk til veileder, Jo Jakobsen, for at døren alltid var åpen, for gode tilbakemeldinger og oppmuntrende ord, og for at mailene alltid ble kjapt besvart uansett hvor i verden du var.

Jeg vil også takke venner og familie som har stilt opp med både tilbakemeldinger, utallige gjennomlesninger og gode ord gjennom både opp- og nedturer. Johanna, Lars, Stephen, Henrik og Siri, jeg er heldig som får ha sånne som dere i livet mitt. Takk til Åse og Tonje for latter og litt for lange pauser, selv når det sto på som verst.

Sist men ikke minst, takk til NTNU for å ha gitt meg denne muligheten.

Monique Ailin Vassvåg

Trondheim

Juli 2018

Innholdsfortegnelse

Forord	III
Figurliste.....	III
Tabelliste.....	V
Kapittel 1: Innledning	1
Kapittel 2: Empirisk bakgrunn.....	7
2.1 Krim-konflikten	7
2.2 USA og EU som sanksjonsmakter	8
2.2.1 EU.....	9
2.2.2 USA	12
2.3 Russiske bedrifter berørt av sanksjonene	13
2.3.1 Energisektoren – Gazprom og Rosneft	14
2.3.2 Finanssektoren – Sberbank og VTB	15
Kapittel 3: Teori	17
3.1 Økonomiske sanksjoner.....	17
3.2 Sanksjonsdebatten	19
3.2.1 Optimistene	19
3.2.2 Pessimistene	19
3.2.3 Relativistene	21
3.3 Sanksjoners restriksjoner	21
3.3.1 Juridiske restriksjoner	22
3.3.2 Omdømmepåvirkning	24
3.3.3 Indirekte effekter	24
3.4 Usikkerhetshypotesen	25
Kapittel 4: Metodisk rammeverk.....	27
4.1 Datainnsamling	28
4.2 Variabler og kategorisering.....	31
4.3 Styrker og svakheter ved designet.....	35
Kapittel 5: Resultat og analyse.....	37
5.1 Presentasjon av datamaterialet	37
5.2 Samarbeid og restriksjoner	38
5.3 Usikkerhet og risiko.....	42
Kapittel 6: Konklusjon	49
7.Litteraturliste.....	53
8. Appendiks	59

Figurliste

Figur 1.1	Årsakskjeden	s. 4
Figur 2.1	Liste over EUs sanksjoner mot Russland 2014-2017.	s. 10
Figur 2.2	Liste over USAs sanksjoner mot Russland 2014-2017	s. 13
Figur 5.1	Oversikt over inngåtte og brutte samarbeid mellom de russiske bedriftene og EUs medlemsland etter år	s. 41
Figur 5.2	Total oversikt over hendelser per kvartal fra 2015-2017.	s. 43
Figur 5.3	Oversikt over alle samarbeid mellom utvalgte regioner og de fire russiske bedriftene.	s. 45
Figur 6.1	Årsakskjeden	s. 49

Tabelliste

Tabell 4.1	Aktører	s.32
Tabell 4.2	Handlinger	s.34
Tabell 5.1	Antall hendelser mellom hovedaktør og subaktør	s.39

Kapittel 1: Innledning

Økonomiske sanksjoner har blitt den etablerte løsningen for den vestlige responsen på flere geopolitiske utfordringer de siste årene, blant annet mot Russlands militære invasjon av Ukraina (Masters, 2017). EU og USA har sanksjonert Russland siden høsten 2014 for den ulovlige annekteringen av Krim og for støtten til de pro-russiske opprørerne i borgerkrigen i Øst-Ukraina. Etter nærmere fire år med sanksjoner viser Russland fremdeles ikke tegn til å gi etter for kravene om å implementere Minsk-avtalen og finne en varig løsning for samarbeid i området. Til tross for omfattende sanksjoner mot både Krim-området og nøkkelpersoner innad i Russlands elite, er det per juni 2018 fremdeles ikke funnet en varig løsning. Etter hvert har sanksjonene blitt utvidet til å omfatte tre viktige sektorer innenfor russisk økonomi: energi-, finans- og forsvarssektoren. Innenfor hver av disse sektorene har russiske hjørnestensbedrifter hvor staten har en betydelig eierandel blitt utpekt og møter sanksjoner som potensielt kan ramme dem hardt. Fire av Russlands største bedrifter opplever i særlig grad effekten av sanksjonene. Innenfor energisektoren møter gasseksportøren Gazprom et europeisk marked som higer etter å bli mindre avhengig av russisk gass¹, samtidig som USA prøver å komme inn i det europeiske markedet². Rosneft, Russlands største oljeselskap har sett flere av sine samarbeidsprosjekt bli suspendert som følge av sanksjoneringen³. De største bankene merker også presset. VTB står i fare for å stenge internasjonale filialer⁴. Sberbank merker en betydelig nedgang i lån både fra bedrifter og privatpersoner, og myndighetene og Russlands sentralbank setter inn milliarder i kapital og likviditet i landets banker slik at de kan fylle finansieringshullet som sanksjonene etterlater⁵.

¹ Reuters 16. februar 2016 «EU takes on national interest in quest to break reliance on Russian gas» og Reuters 24. Mars 2017 «EU stalls Russian gas pipeline, but probably wont stop it».

² Reuters 17. november 2015 «U.S. and Russian gas exporters square up over Europe» og Reuters 21. August 2017 «Lithuania receives first LNG from the United States».

³ Reuters 7. April 2015 «Rosnefts Sakhalin LNG plant delayed for at least two years» og Reuters 18. Januar 2017 «Rosneft says sanctions prompted it to ditch Italian refiner stake».

⁴ Reuters 27. Februar 2017 «Russias VTB plans to slim down in Europe, keep London as hub».

⁵ Reuters 30. januar 2015 «Russian banks rush to rescue credit-starved large corporates».

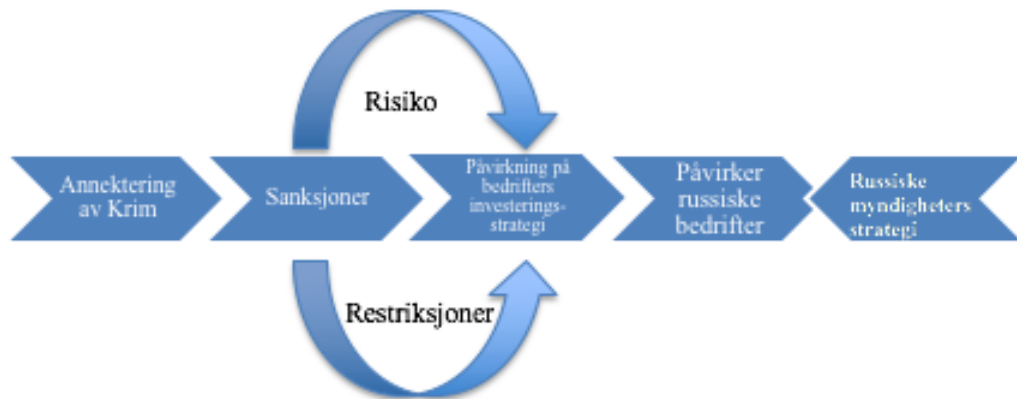
Samme år som sanksjonene ble innført merket russisk økonomi for alvor de første tegnene på økonomiske vanskeligheter, som i stor grad skyldes nedgangstider i det globale oljemarkedet. Russlands økonomi korrelerer sterkt med oljepriser på grunn av avhengighet av fossilt materiale (Russell, 2018). Dette gjør det vanskelig å skille effekten av oljekrisen fra effekten av sanksjonene på russisk økonomi. Det er flere teorier innenfor sanksjonslitteraturen som argumenterer for hvorvidt økonomiske sanksjoner fungerer eller ikke, men det er relativt lite faglitteratur som mer konkret utforsker sanksjoners effekter på multinasjonale selskap (MNS) direkte, og litteraturen innenfor internasjonale relasjoner og handel tar sjelden for seg effekten av økonomiske sanksjoner på handelsrelasjoner (Malnight, 2017). Dette er et interessant felt å utforske, spesielt med tanke på at handel i stor grad foregår på et globalt nivå, spesielt innenfor energi- og finanssektoren, som er sektorene som undersøkes i denne oppgaven. Russisk petroleumsvirksomhet er avhengig av teknologi fra internasjonale aktører for å møte utfordringene for utvinning i Arktis, og finanssektoren er avhengig av tilgang til de globale finansmarkedene. Dette innebærer flere utfordringer for bruk og implementering av sanksjoner, i skjæringspunktet mellom handel og politikk. Politiske eliter og handelsaktører står i fare for å ha motstridene interesser, og når de da skal spille på lag for å legge press på et sanksjonert regime, vil ikke alltid markedet følge politikken.

Analysen jeg har gjort er todelt, men baserer seg på samme utgangspunkt. På den ene siden tar den for seg hvordan multinasjonale selskaper forholder seg til et sanksjonert regime, og belyser dette ved å se på samhandlingsmønstre mellom ulike regioner og fire russiske bedrifter. For at økonomiske sanksjoner som spesifikt er rettet mot å ramme gitte sektorer skal fungere, er senderstater avhengige av at bedriftene innad i staten følger politikken som blir ført. Det er vanskelig å skille effekten av sanksjoner fra effekten av finanskrisen som traff den russiske økonomien omtrent samtidig. Jeg tenker at denne formen for analyse kan bidra til å gi et overblikk over investeringsviljen til bedrifter for å gå inn eller bli i et sanksjonert regime, og jeg vil følgelig rette mest oppmerksomhet mot bedrifter innad i USA og EUs medlemsland. Litteraturen indikerer at handel ofte vil finne veier for å unngå juridiske restriksjoner gjennom tredjepartsstater og skallkorporasjoner (Barry & Kleinberg, 2015; Kaempfer, Lehman & Lowenburg, 1987). Usikkerhet virker å ha en større innvirkning på bedrifters vilje til å *investere* i et sanksjonert land. Risikoen for bedrifter anses som større når det er

usikkerhet knyttet til sanksjonene, enn når sanksjoner er implementert og «spillereglene» er satt (Biglaiser & Lektzian, 2011). På den andre siden ønsker jeg å belyse de russiske bedriftenes og myndighetenes respons på sanksjonene. Spesifikt om det har vært endringer i bedriftenes internasjonale samarbeidsmønster og hvilke tiltak russiske myndigheter tar i bruk for å begrense den negative effekten på sektorene. Når sanksjonsbruk i litteraturen kritiseres, er det med bakgrunn i at moderne stater er robuste og tilpasningsdyktige og er dermed i stand til å innføre administrative tiltak som bidrar til å dempe de eventuelle økonomiske skadene sanksjonene fører med seg (Pape, 1997). Moderne stater vil gi etter for sanksjoner i de tilfeller hvor det vil koste mer å godta kravene enn å ikke gjøre det (Ripsman, 1999). I tillegg er det mindre sannsynlig at sanksjoner er vellykkede hvis de går over lang tid, fordi det vil gi regimer mer tid til å tilpasse seg (Pape, 1997; Hufbauer, Schott, Elliott & Oegg, 2007).

I figur 1.1 illustreres årsakskjeden som jeg bruker som utgangspunkt for analysen. Den russiske annekteringen av Krim har ført til reaksjoner i form av diplomatiske, politiske og økonomiske sanksjoner. Denne analysen vil fokusere på de økonomiske sanksjonene som retter seg spesifikt mot sektorer i russisk økonomi. Disse sanksjonene fører med seg restriksjoner og risiko for multinasjonale selskap som ønsker å investere i russiske bedrifter. Dette kan potensielt føre til endringer i samarbeidet med russiske bedrifter og påvirke viljen til å investere i disse. Dette vil igjen påvirke de russiske bedriftene som da enten må finne andre samarbeidspartnere eller finne en måte å unngå å bli for negativt påvirket av sanksjonene og deres effekter både på seg selv og deres egne samarbeidsmuligheter. Russiske myndigheter vil måtte endre sin strategi for å kunne minimere den negative effekten på egen økonomi og egne bedrifter. Hvis sanksjoner som er spesifikt rettet mot viktige økonomiske sektorer for mottagerlandet skal ha en klar effekt slik at det sanksjonerte landet endrer den politikken som er uønsket, er det vesentlig at handel i de sanksjonerende landene følger politikkenes ambisjoner om å legge press på disse sektorene.

Figur 1.1 Årsakskjeden

Denne oppgavens problemstilling lyder dermed som følger: *Vil multinasjonale selskaper i USA og EUs medlemsland følge sanksjonenes ambisjoner og unngå samarbeid med bedrifter som sanksjoneres?*

For å tydelig kunne besvare denne problemstillingen må noen ekstra underliggende spørsmål besvares:

1. Har vestlige sanksjoner ført til at vestlige bedrifter i mindre grad inngår økonomiske avtaler med russiske bedrifter?
2. Vil perioder med usikkerhet knyttet til sanksjonsimplementering påvirke utenlandske selskap fra å drive handel med russiske bedrifter?
3. Vil vestlig sanksjonering påvirke russiske bedrifters valg av samarbeidspartnere/handelsrelasjoner?

Oppgaven er videre delt opp i seks kapitler. Jeg vil først se på bakgrunnen for EU og USAs sanksjoneringsprosesser mot Russland – Krim-konflikten. Videre tar jeg for meg

EU og USA som sanksjoneringsmakter, hva de ønsker å oppnå med sine sanksjoneringsprogram og hvorfor de har involvert seg i Ukraina. I tillegg kommer det en kort presentasjon av de fire russiske bedriftene – Gazprom, Rosneft, VTB og Sberbank og deres økonomiske rolle i Russland og på hvilket grunnlag de sanksjoneres. Det neste kapitlet tar for seg teorien. Jeg vil i hovedsak benytte meg av sanksjonsdebatten, og uenighetene som finnes innad i feltet om hvorvidt sanksjoner som maktmiddel egentlig fungerer. Det ser ikke ut til at det foreligger konsensus innen fagfeltet, men det er derimot enighet om at det ikke finnes noen «one-size-fits-all»-løsning. Videre tar jeg for meg tre mekanismer som forklarer hvordan bedrifter berøres i møte med sanksjoner. De er; juridiske restriksjoner, omdømmepåvirkning og indirekte effekter. I tillegg vil jeg ta for meg usikkerhetsmomentet i møte med risiko. Det neste kapitlet tar så for seg det metodiske rammeverket. Jeg har basert analysen på hendelser innhentet fra avisen *Reuters*. De utvalgte hendelsene tar for seg handlinger av positiv art (nye/fornyede samarbeid i form av avtaler, kjøp, salg og lignende) eller av negativ art i form av suspenderte eller avlyste avtaler/samarbeid (kjøp, salg og lignende). Mot slutten vil jeg ta for meg metodens styrke og svakheter. I analysekapitlet presenteres datamaterialet og funnene, og jeg drøfter hvorvidt multinasjonale selskap følger senderlandenes sanksjonspolitik, samt hvorvidt situasjonen har vært preget av økt usikkerhet fra bedrifter i de perioder hvor det har vært usikkerhet knyttet til hva som skjer videre med sanksjonene. Jeg presenterer også russiske bedrifter og myndighetenes strategi i møte med sanksjonene. I det siste kapitlet presenteres undersøkelsens hovedfunn.

Hovedfunnene fra analysen er at 1) i energisektoren ser det ikke ut til at sanksjoner hindrer investeringsviljen til bedrifter i USA og EU; 2) vestlig vilje til å investere i de fire russiske bedriftene ble bare midlertidig stanset av sanksjonene; 3) midlertidig stans i investering ser ut til å skyldes usikkerhet knyttet til risiko; 4) de russiske bedriftene ser til Asia og Midtøsten for samarbeid; 5) tid har styrket Russlands evne til å redusere negative effekter av sanksjonene.

Kapittel 2: Empirisk bakgrunn

For å forstå sanksjonene mot Russland, er det nødvendig med en introduksjon om den utløsende grunnen til at sanksjonene ble implementert. Dette kapittelet begynner med en kort presentasjon av Krim-konflikten med utgangspunkt i *Euromaidan*-revolusjonen og Russlands Svartehavsflåte på Sevastopol. Videre presenteres EU og USAs roller som sanksjonsmakter i internasjonal forstand, og begrunnelsen for å sanksjonere Russland. Til slutt presenteres de fire russiske bedriftene som har blitt valgt som utgangspunkt for analysen, og hvordan sanksjonen spesifikt rammer dem.

2.1 Krim-konflikten

Krimhalvøya har hatt en kompleks eierskapshistorie, og har vært gjenstand for erobringer, konflikt og skifte i politiske, økonomiske og ideologiske systemer i nyere tid (Uneisov, 2014). Daværende Sovjetunionen overførte Krimhalvøya til Ukraina i 1954, for å bygge opp økonomien i området, som hadde blitt destruert etter andre verdenskrig. Nærhet til det kontinentale Ukraina for varetransport og ressurser gjorde at overføringen var det mest fornuftige valget (Uneisov, 2014). Av de en million innbyggerne på Krim i 1954, var 75 prosent russere mot Ukrainas 25 prosent (Uneisov, 2014, s. 214). I 2001⁶ var tallene 58 prosent russere mot 24 prosent ukrainere (State statistics committee of Ukraine, 2001). Denne fordelingen har lenge ført til uenigheter innad i Krim, og mellom Sovjetunionen/Russland og Ukraina, både om legitimiteten av overførselen av Krim til Ukraina og hvem som er områdets rettmessige eier (Uneisov, 2014). Etter gjentatte uenigheter kom partene i 1997 til enighet om samarbeid gjennom en avtale som forpliktet begge parter til gjensidig respekt for områdets territorielle suverenitet. Denne avtalen dempet konflikten helt frem til situasjonen i 2014 (Uneisov, 2014).

Den nåværende konflikten munner i all hovedsak ut i delingen av flåtebasen i Sevastopol. Etter Ukrainas og Georgias uavhengighet mistet Russland tilgang til 22 av de 26 havner og marinebaser stasjonert i Svartehavet. Nitten av disse havnet under Ukrainas kontroll, inkludert den i Sevastopol, som er av stor strategisk betydning for Russland (Shapovalova, 2014, s. 236). Etter selvstendigheten i 1991 hadde Ukraina

⁶ Det har ikke vært en ny folketelling som inkluderer Krim siden.

bygget opp en betydelig gassgjeld til Russland, og myndighetene kom dermed til enighet om å dele Svartehavsflåten som betaling for energigjelden, i russisk favør (Shapovalova, 2014).

Siden begynnelsen av 2000-tallet har Ukraina ønsket å få et tettere bånd til EU, og hadde som mål å innføre politiske tiltak slik at de kunne bli vurdert som medlemsland (Uneisov, 2014). Den utløsende konflikten som har ført til den ekstensive sanksjoneringen av Russland kan i all enkelthet sies å ha begynt med den såkalte *Euromaidan*-revolusjonen. Denne konflikten brøt ut i 2013 da den daværende ukrainske presidenten Victor Janukovitsj lot være å signere en assosieringsavtale med EU, men isteden valgte å inngå en avtale med Russland. De voldelige opptøyene som utspilte seg etter dette ga grobunn for en revolusjon som fikk presidenten avsatt (Shapovalova, 2014). Kort tid etter ble det holdt valg om hvem som var Krimms rettmessige eier – Ukraina eller Russland. Et valg ble avholdt, men væpnede okkupanter omringet parlamentsbygget og hverken pressen eller befolkningen fikk tilsyn. Den russiske siden vant valget med 96,77 prosent av stemmene (Shapovalova, 2014). Annekteringen ble signert i Kreml den 18. mars 2014, men er ikke blitt anerkjent av hverken NATO, USA eller EU (Havdiak & Inderike, 2014, s. 474; Lyubashenko 2014, s. 83). Som en konsekvens av dette ble det kort tid etter innført sanksjoner mot Russland og de involverte partene i annekteringen på bakgrunn av Russlands fortsatte militære tilstedeværelse på Krimhalvøya. EU har knyttet hevingen av sanksjonene til innføringen av Minsk-avtalen. Avtalen innebærer i korte trekk våpenhvile, desentralisering med særstatus for områdene Donetsk og Lugansk, opprettelse av buffersone i grensen mellom Russland og Ukraina, alle fremmede styrker ut av regionen og amnesti for individ involvert i konflikten (United Nations, 2015).

2.2 USA og EU som sanksjonsmakter

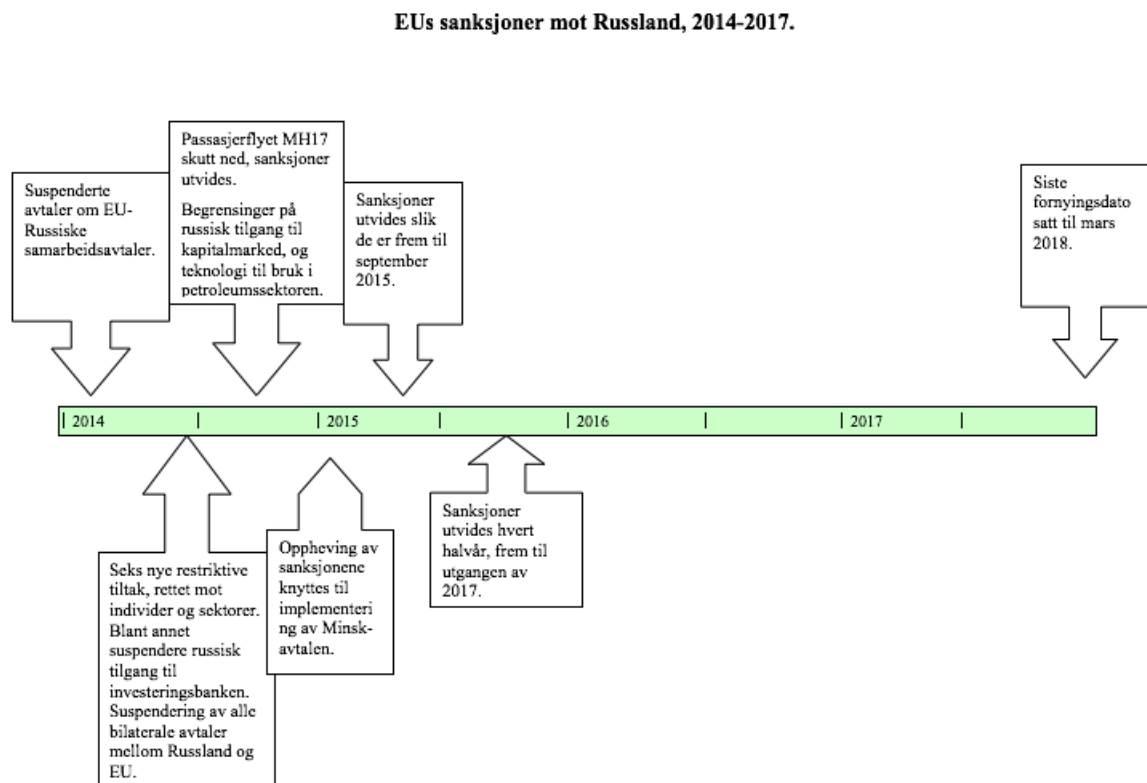
Sanksjoner har lenge vært et hyppig brukt politisk verktøy i USA og EU, som er blant dem som oftest benytter seg av sanksjoner som et politisk virkemiddel (Drezner, 1999; Tzanakopoulos, 2015). USA har per april 2018 28 aktive sanksjonsprogram som er rettet mot mer enn 15 regimer (U.S Department of the Treasury, u.å.). Per høsten 2017 sanksjonerer EU i større eller mindre grad mot mer enn 30 ulike regimer (European Commission, 2017).

2.2.1 EU

I og med at EU ikke har en felles militærmakt, blir sanksjoner regnet som unionens mest prominente utenrikspolitiske verktøy om medlemslandene samlet skal legge press på en annen nasjon (Masters, 2017). Medlemslandene må følge de sanksjoner som EU innfører, men har rom for å innføre strengere sanksjoner innenfor egne nasjonale juridiske rammer, om de ønsker. EU har en viktig rolle som en økonomisk makt og er en handelsmakt i verdenssammenheng, og er dermed i en gunstig posisjon til å legge press på andre internasjonale aktører eller stater (Lehne, 2012). EU har følgende uttalte målsetninger med sanksjonsprogrammene sine: å fremme internasjonal fred og sikkerhet, forebygge konflikter, forsvare demokrati og menneskerettigheter, bekjempe terrorisme og forhindre spredning av masseødeleggelsesvåpen (European Council, 2017). EU begrunner valget av sanksjoneringen mot Russland med bakgrunn i at de vil beskytte Ukrainas territorielle integritet og suverenitet over Krim, samt sikre landet en demokratisk fremtid (EU Newsroom, 2018). For å nå denne forutsetningen har EU innført diplomatiske og restriktive tiltak som et insentiv for at Russland skal trappe ned situasjonen i Øst-Ukraina. EU sier seg villige til å reversere tiltakene hvis Minsk-avtalen blir implementert og Russland aktivt begynner å bidra til å finne en løsning på konflikten (EU Newsroom, 2018).

Sanksjonene er rettet mot individer eller enheter som (1) aktivt støtter eller implementerer handlinger eller politikk som undergraver eller truer den territorielle integriteten, suvereniteten og uavhengigheten til Ukraina, eller bidrar til å destabilisere sikkerheten eller stabiliteten i Ukraina; (2) aktivt gir materiale eller finansiell støtte til, eller fordeler til, russiske makthavende ansvarlige for annekteringen av Krim og Sevastopol eller destabiliseringen av Øst-Ukraina; eller (3) personer, enheter eller etater i Krim eller Sevastopol hvor eierskapet har blitt overført i strid med ukrainsk lov, eller personer, enheter eller etater som har tjent på en slik overføring (Simonen, 2015). I figur 2.1 finnes en kortfattet tidslinje over sanksjonene EU retter mot Russland, med et særskilt fokus på de økonomiske sanksjonene som rammer energi- og finanssektorene.

Figur 2.1 Liste over EUs sanksjoner mot Russland 2014-2017

Kilde: European Newsroom, 2018; Council of the European Union, 2014a; 2014b.

I første omgang implementerte EU diplomatiske tiltak gjennom å holde G8⁷-møtet i et G7-format uten Russland. Samtidig som de suspenderte forhandlingene om å inkludere Russland i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) og Det internasjonale energibyrået (IEA). Disse diplomatiske tiltakene var rettet mot å vise Russland hvor alvorlig de tok situasjonen i Krim. Videre ble det innført visumnekt og frysing av eiendeler til 149 individer og 38 enheter som EU anser som delaktige i å utfordre Ukrainas territoriale integritet (European Newsroom, 2018). Den tredje bølgen av tiltak involverte omfattende restriksjoner på økonomisk handel innenfor territoriet Krim og Sevastopol, i tillegg til restriktive tiltak rettet mot økonomisk samarbeid og handel med russiske sektorer, og restriksjoner på Russlands tilgang til utvalgte europeiske markeder. Sektorene som har blitt hardest rammet av EUs økonomiske restriksjoner er energi-, finans-, og forsvarssektoren. For denne oppgavens formål og omfang vil jeg kun ta for meg de restriksjonene som rammer energi- og

⁷ Forum for de åtte ledende industrinasjonene i verden – Frankrike, Japan, Tyskland, Storbritannia, USA, Italia, Canada og Russland.

finanssektoren. De økonomiske sanksjonene som rammer disse sektorene har siden juni 2015 blitt fornyet for et halvt år av gangen. Nedenfor følger en oversikt over tiltakene som er spesifikt rettet mot energi- og finanssektorene (Council of the European Union, 2014a; 2014b).

EU restriktive tiltak rettet mot spesifikke økonomiske sektorer:

- Begrenset adgang/innpass til EUs kapitalmarked for utvalgte russiske banker og bedrifter.
- Den europeiske investeringsbanken har suspendert all signering av nye finansieringer til operasjoner i Russland. EUs medlemsland vil følge etter og suspendere finansiering til nye prosjekt.
- Implementering av EUs bilaterale og regionale samarbeidsprogram med Russland blir revurdert og enkelte program suspendert.
- Begrense russisk tilgang til utvalgt sensitiv teknologi og til tjenester som kan brukes i oljeproduksjon og utforsking.
- Eksport av energirelatert utstyr og teknologi til Russland er underlagt forhåndsgodkjenning av myndigheter i medlemsland. Eksportlisenser blir nektet dersom produktet er ment til oljeutforsking eller produksjon i farvann dypere enn 150 meter eller i offshoreområdet nord for polarsirkelen, og i prosjekt med potensiale til å produsere olje fra ressurser i skiferformasjoner ved hjelp av hydraulisk frakturering. Tjenester som er nødvendige for ovennevnte prosjekter kan ikke leveres: boring, brønnprøving, logging og ferdigstilling og tilførsel av flytende fartøy.

I september 2014 ble det gitt restriksjoner på Russlands tilgang til EUs kapitalmarked, som både rammet EU-lands tilgang til det russiske markedet og begrenset russiske selskaps tilgang til det europeiske markedet. Enkeltindivider og selskap i EU kunne ikke lengre gi tilgang til fem viktige statseide russiske banker og tre store energikonserner. Samtidig ble det lagt ned forbud mot å handle nye obligasjoner, bidra med egenkapital eller tilsvarende finansielle formål som overgår 30 dager. Tjenestene rettet mot oljeproduksjon og utforsking gikk spesifikt på å bidra med tjenester og teknologi til prosjekt med Russland (Council of the European Union, 2014b). Dette

tiltaket har gått spesielt hardt ut over russiske ambisjoner om prosjektene for olje- og gassutvinning i arktiske strøk⁸.

En utfordring EU har stått overfor med sanksjonene er de sprikende meningene og forholdene de ulike medlemslandene har til sanksjoneringen av Russland. Dette har blitt spesielt problematisk desto lengre restriksjonene har pågått. De fleste medlemslandene er enige om å fortsette restriksjonstiltakene og stiller seg samlet bak EU. Flere land slik som, Italia, Bulgaria og Slovenia, er bekymret for effekten det vil ha på egen økonomi⁹, og ønsker ikke å utvide sanksjonene videre. Dette indikerer de utfordringene unionen står overfor når det gjelder å oppnå en politisk og handelsrelatert enighet om hvordan man skal forholde seg til sanksjonene.

2.2.2 USA

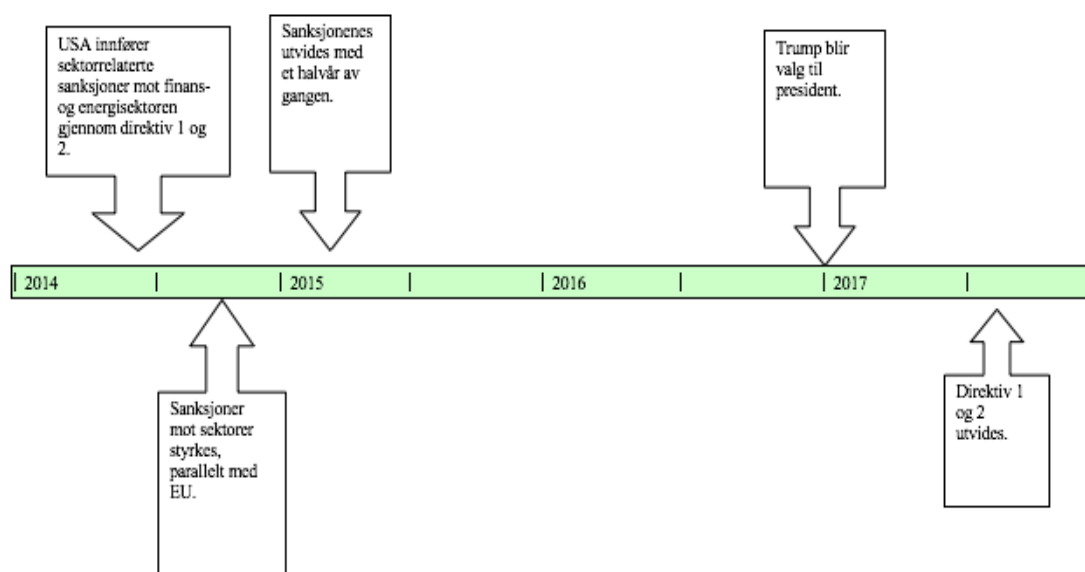
I stor grad har USA stilt seg bak de samme sanksjonene mot Russland som EU. USA skiller seg i størst grad fra de fleste andre FN-land, blant annet ved metode og omfang av sanksjonene, implementeringsprosessen, den utfyllende lovbestemte myndigheten tilgjengelig for å implementere et sanksjonsprogram og selve måten programmet fungerer på for å få sanksjonsinitiativet til å fungere (Newcomb, 2002). I likhet med EU sanksjonerer USA personer, grupper og enheter innenfor finans-, energi- og forsvarssektoren, og har i stor grad fulgt de samme tiltakene som EU. Det er likevel noen viktige trekk som skiller sanksjonsprogrammet til USA fra EUs tilsvarende program. Blant annet tillater EU at avtaler mellom rammede sektorer og europeiske bedrifter som var på plass før sanksjonene ble innført, fortsetter; dette gjør ikke USA (Russell, 2018). På grunn av EUs avhengighet av russisk gass, er det kun oljesektoren som rammes av sanksjonene, mens USAs program går ut over både olje og gass (Oxenstierna & Olsson, 2015). Sanksjonering av Russland behøver et enstemmig valg fra Europaparlamentet for å gjennomføres, mens sanksjoner i USA oftest kommer fra presidentordre (Oxenstierna & Olsson, 2018). I tillegg er alle EUs sanksjoneringer mot Russland utelukkende relatert til Ukraina-konflikten, mens USA sanksjonerer også på annet grunnlag, blant annet over påstått russisk innblanding i det amerikanske

⁸ *Reuters* 11. april 2015 «Exclusive: Rosneft's Sakhalin LNG plant delayed for at least two years» og *Reuters* 11. juni 2015 «Russia's Rosneft unlikely to resume Kara Sea drilling before 2018».

⁹ *Reuters* 14. mars 2016 «Italy, Hungary say no automatic renewal of Russia sanctions», *Reuters* 17. Mars 2017 «Socialists say Bulgaria pays high price for EUs Russia sanctions» og *Reuters* 7. Mars 2015 «EU shows little appetite for more Russia sanctions».

presidentvalget i 2016 og Syria-konflikten (Oxenstierna & Olsson, 2018). Der hvor EU ikke har utvidet omfanget av de sektorrelaterte sanksjonene siden 2015, kom USA i 2017 med strengere krav knyttet til handel med energi- og finanssektoren. Forbudet mot å handle nye obligasjoner, bidra med egenkapital eller tilsvarende finansielle formål som overgår 30 dager, ble redusert til 14 dager for finanssektoren, og ble redusert fra 90 til 60 dager for energisektoren (Dentons, 2017). Dette vil i større grad påvirke amerikanske bedrifters tilgang og vilje til å investere i Russland. Figur 2.2 viser en kort oversikt av sanksjonene som USA har innført mot Russland i perioden 2015-2017. Her kan man se at USA har hatt en mer kontinuerlig inkorporering av sanksjoner enn EU, riktignok med bakgrunn i flere hendelser enn det EU sanksjonerer for.

Figur 2.2 Liste over USAs sanksjoner mot Russland 2014-2017.

Kilde: OFAC 2016; Dentons, 2017.

2.3 Russiske bedrifter berørt av sanksjonene

Som nevnt har sanksjonene mot Russland blitt revurdert, utvidet og forlenget ved flere anledninger. De første sanksjonene trådte i kraft som en direkte respons på Russlands militære tilstedeværelse på Krim og den ulovlige annekteringen. Det første steget var diplomatiske sanksjoner innført av EU og USA, hovedsakelig mot individer, i tillegg til visumsnekt og frysing av ressurser. I andre omgang ble det innført økonomiske sanksjoner mot utvalgte sektorer.

Blant de selskapene som ble sanksjonert, finnes sju av de største statlig eide russiske bankene (VTB, Sberbank, Gazprombank, Rosselkhozbank, Vneshekonombank, Bank Moskvu og Bank Rossiya), seks av de største russiske energiselskapene (Rosneft, Transneft, Gazpromneft, Novatek, Gazprom, Lukoil, Surgutneftegas), samt de største aktørene innen russisk forsvar (Oxenstierna & Olsson, 2015, s. 21). Gazprom blir kun sanksjonert av USA, mens EU kun stiller seg bak sanksjoneringen av konsernets filialer innen bank og olje - Gazprombank og Gazpromneft.

For å begrense omfanget av oppgaven har jeg valgt ut fire bedrifter for analysen. Disse er valgt ut ifra deres posisjon i den russiske økonomien. Gazprom, Sberbank og Rosneft er de tre største bedriftene i russisk økonomi, mens VTB er den nest største banken (Forbes, 2017a). Gazprom er verdens største gasskonsern og den største bedriften i Russland (Forbes, 2017a). Rosneft er ledende innenfor petroleumsøkonomi, og har et spesielt fokus på oljeutvinning i Arktis (Rosneft, u.å.). I følge tall fra 2014 står Gazprom for 6,9 prosent av Russlands BNP, mens Rosneft står for 6,3 prosent (Abramov, Radygin & Chernova, 2017). Både Sberbank og VTB er de største bankene innenfor russisk økonomi. På grunn av disse bedriftenes rolle i den russiske økonomien antar jeg at sanksjoner som rammer dem vil komme tydelig frem i media, samt ha ringvirkninger på russisk økonomi.

2.3.1 Energisektoren – Gazprom og Rosneft

Russisk petroleumsindustri er en av de største i verden, med det åttende største oljeresorvaret i verden (Worldatlas, 2018). Russland har et av de største reservene av naturgass i verden, og er en av verdens største eksportører av dette. Gazprom er den absolutt største bedriften i russisk økonomi (Forbes, 2017a). Gazprom opererer innenfor energiindustrien med fokus på naturgass og olje, og står for 11 prosent av internasjonal gasseksport og forsyner 30 land med gass (Gazprom, 2018). I løpet av 2015-2017 har Gazproms eksport av gass til Europa økt fra 158,6 til 192,2 milliarder kubikkmeter. Rundt 81 prosent av eksporten går til Vest-Europa, mens 19 prosent blir eksportert til Sentral-Europa (Gazprom Export, u.å.). Denne økningen kommer midt i en periode hvor EU og Europa aktivt forsøker å bli mindre avhengig av russisk gass¹⁰.

¹⁰ Reuters 10. juli 2015 «European states agree to boost gas links, reduce reliance on Russia» og Reuters 16. februar 2016 «EU takes on national interest in quest to break reliance on Russian gas».

Selskapet ble opprettet i 1989, og per dags dato har staten rett over 50 prosent eierskap i konsernet.

Rosneft er Russlands største oljeproduserende og -eksplorerende selskap, og er verdens største børsnoterte petroleumselskap (Rosneft, u.å.). Selskapet er 50 prosent statseid, og Britisk Petroleum (BP) har en 19 prosent eierandel (Rosneft, u.å.). Rosneft har samarbeidsprosjekt med flere selskap i oljerike regioner, blant annet i Venezuela, Norge, Tyskland og Kina med flere (Rosneft, u.å.). Begge bedriftene faller inn under restriksjonene som rammer enheter i Russland som er kontrollert av staten eller med over 50 prosent statlig eierskap som har estimerte totale eiendeler på over en milliard russiske rubler og hvis estimerte inntekter stammer fra minst 50 prosent salg eller transport av råolje eller petroleumsprodukter (Eur-Lex, 2014). På grunn av Europas forhold til russisk gass, har ikke Gazprom blitt sanksjonert av EU (Oxenstierna & Olsson, 2015).

2.3.2 Finanssektoren – Sberbank og VTB

Sberbank er den største banken i Russland, basert på netto eiendeler i 2014 (Worldatlas, 2017). Bedriften er en stor internasjonal aktør med datterselskap i 20 land (Sberbank, u.å.). Banken står for 45,8 prosent av landets innskudd på privatmarkedet, og er hovedutlåner både til russiske bedrifter og privatkunder. Banken står for rundt 40 prosent av landets privatlån og 32 prosent av bedriftslånene (Sberbank, u.å.). I 2017 var den på listen over de 25 største bankene i verden, en liste den ikke var på i 2015 (Forbes, 2017a; Forbes, 2015). VTB (Vneshtorgbank) er et av de største selskapene i Russland innenfor finanssektoren. Den er på andreplass, kun slått av Sberbank (worldatlas, 2017). Begge bankene faller inn under restriksjonene som rammer store kredittinstitusjoner eller institusjoner innenfor finansutvikling som er etablert i Russland og er 50 prosent statseid.

Både EU og USA har reagert kraftig på annekteringen av Krim, og har implementert sanksjoner beregnet på å berøre Russland både politisk og økonomisk. Sanksjonene beregnet på sektorene har som hensikt å påvirke russisk økonomi på et så ekstensivt plan at det vil tvinge russiske myndigheter til å endre politikken for å få sanksjonene løftet. Det er de aller største og statseide bedriftene som er rammet av sanksjonene. I det neste kapittelet skal jeg berøre det teoretiske rammeverket som kan bidra til å belyse

hvorfor den sektorspesifikke sanksjoneringen mot Russland nå har pågått i nærmere fire år uten at det tilsynelatende har endret den uønskede politikken.

Kapittel 3: Teori

I dette kapittelet vil jeg gå gjennom økonomiske sanksjoners rolle som utenrikspolitisk verktøy i tilfeller av uønsket politisk adferd. Effekten av sanksjoner er omdiskutert, og jeg presenterer synspunktene til «optimistene», «pessimistene» og «relativistene» innenfor sanksjonsdebatten. Deretter tar jeg for meg sanksjoners og restriksjoners effekt på multinasjonale selskap, i form av juridiske restriksjoner, omdømmepåvirkning og indirekte effekter. Jeg avslutter med usikkerhetshypotesen som beskriver forholdet mellom investering og risiko for multinasjonale selskap.

3.1 Økonomiske sanksjoner

Sanksjoner er et virkemiddel demokratiske stater ofte tar i bruk for å endre en uønsket adferd hos en annen stat. Man skiller mellom diplomatiske og økonomiske sanksjoner. Førstnevnte vil gå direkte på diplomatiske relasjoner mellom stater, mens økonomiske sanksjoner vil rette seg mot handelen og/eller investeringsstrømmene mellom de aktuelle statene. Mange land sanksjoneres som respons på utenriks- og sikkerhetspolitiske hendelser, og opphevingen av sanksjonene er ofte knyttet til om den sanksjonerte parten opphever den uønskede adferden/politikken (Cortright & Lopez, 2002).

Sanksjoner kan komme i form av altomfattende sanksjoner, som å nekte kommersiell aktivitet med et helt land eller område. Et arketypisk eksempel er USAs embargo av Cuba som har foregått siden 1960. Etter de destruktive konsekvensene for sivilbefolkningen i Irak etter USAs altomfattende sanksjoner på 90-tallet har slike sanksjoner blitt svært upopulære (Drezner, 2011). Siden midten av 90-tallet har derfor alle sanksjoner innført av FN-nasjoner og EU vært målrettede (Cortright & Lopez, 2002). Målrettede sanksjoner er ansett som *best practice* policy av både FN og USA (Drezner, 2011, s. 96).

Målrettede sanksjoner rammer de bedrifter, enheter eller personer som antas å være ansvarlige for den uønskede adferden, eksempelvis ved å blokkere transaksjoner av og med de rammede aktørene (Masters, 2017). På denne måten kan en nasjon legge press på et annet, uten å måtte ty til militærmakt. Det kan være enkelte tilfeller hvor intervensjon er nødvendig, uten at man trenger å ty til vold. Målrettede sanksjoner antas å ha en lavere kostnad for senderlandet, har en lavere risiko for sivilbefolkningen og

blir ansett som en slags middelvei mellom diplomati og krig (Master, 2017; Baldwin, 2000). Tanken bak målrettede sanksjoner er at tiltakene skal ramme de som er ansvarlige for den uønskede politikken, og at sanksjonene i minst mulig grad skal gå ut over sivilbefolkningen (Drezner, 2011). For å oppnå dette må man først identifisere de ansvarlige for den uønskede politikken, det vil si de som har makten til å endre den. Det neste steget er å kartlegge de ressursene som er mest verdifulle for disse aktuelle elitene (Cortright & Lopez, 2002). Elitene i det russiske tilfellet vil referere til myndighetene og velstående oligarker.

Målrettede sanksjoner kan deles inn i tre hovedkategorier; handelsrestriksjoner, finansielle restriksjoner og individuelle økonomiske restriksjoner (Giumelli, 2011). Førstnevnte omhandler restriksjoner på import og eksport, enten gjennom full embargo eller betydelige handelsbegrensninger. Finansielle restriksjoner omhandler investeringer, der staten som sanksjonerer stanser investeringer, og samtidig gjør det vanskeligere for det sanksjonerte landet å komme seg inn på det internasjonale finansmarkedet. Disse kan bidra til å redusere den økonomiske velstanden til det sanksjonerte regimet ved å redusere internasjonal handel som et forsøk på å tvinge regimet til å endre sin politiske oppførsel (Pape, 1997). De individuelle restriksjonene vil ramme de som er ansvarlige for den uønskede politikken og tanken er at det økte presset på deres person i større grad da skal gi et insentiv til å forandre politikken.

Et hovedelement innenfor kategorien målrettede sanksjoner er økonomiske sanksjoner (Cortright, Lopez & Rogers, 2002). I den globale økonomien kan målrettede sanksjoner som treffer en gitt sektor være svært skadelige for mottagerlandets økonomi, men ha en mindre destruktiv effekt på sivilbefolkningen. Målrettete sanksjoner reflekterer både en interesse i å utøve effektivt press på regimets tilhengere, ved å samtidig anerkjenne de ulike nasjonale effektene sanksjonene vil ha på mottakerlandet (Malnight, 2017). Man kan aldri helt skjerme ikke-sanksjonerte aktører eller sivilbefolkningen fra effektene av sanksjonene, da sanksjonene alltid vil ha ringvirkninger utover det som er tenkt. Likevel vil målrettede sanksjoner i større grad påvirke de enheter, individer eller bedrifter som står bak den uønskede politikken (Cortright & Lopez, 2002). Forhåpentligvis vil de følgene sivilbefolkningen opplever få dem til å legge mer politisk press på makthaverne. I demokratiske stater vil det ofte være tilfellet, mens man også kan få tendenser til en «rally-around-the-flag»-effekt som jeg skal komme tilbake til senere.

3.2 Sanksjonsdebatten

Politiske ledere i den vestlige verden har samlet seg rundt sanksjoner som om det er den «hellige gral» innenfor utenrikspolitiske virkemidler. Forskere ser derimot ikke ut til å enes om hvorvidt sanksjoner har en effekt og verdi i seg selv, eller om det er sanksjoner i sammenheng med flere utenforstående faktorer som har ført til endring i politikken (Baldwin, 2000). Enkelte påstår at det ikke finnes et forskningsmessig grunnlag for å hevde at målrettede sanksjoner er bedre enn altomfattende sanksjoner (Drezner, 2011, s. 97). Dermed blir den eneste virkelige fordel ved dette alternativet, at det er mer skånsomt for sivilbefolkningen. Andre mener derimot, at når sanksjoner fører til en endring fra «status quo», vil de kunne ansees som positive, selv om grunnlaget for å få løftet sanksjonene ikke har blitt implementert.

De ulike skolene innenfor sanksjonslitteraturen kan grovt deles inn i: (1) «optimistene», som mener at sanksjoner fungerer så godt at de med fordel kan brukes som et utenrikspolitisk verktøy; (2) «pessimistene», som mener at sanksjoner ikke fungerer; og (3) «relativistene», som holder fast ved at sanksjoner kan fungere under noen omstendigheter (Giumelli, 2011, s. 17).

3.2.1 Optimistene

Innenfor denne gruppen legges det vekt på at sanksjoner stort sett virker, og at de har fått et ufortjent dårlig rykte. I en kjent studie fra 1990 utfordret Hufbauer, Schott og Elliott (1990) det generelt negative synet på sanksjoner ved å utføre en omfattende analyse av over 200 internasjonale sanksjonssituasjoner fra første verdenskrig og frem til 1990. Den første runden ble det vist til at sanksjonene til en viss grad fremkalte det ønskede resultatet i 40 av 115 tilfeller. I neste omgang med hendelser frem til 2000 inkludert ble tallet 70 av 204 tilfeller (Hufbauer et al, 2007). Andre optimister kritiserte funnet og mente at hvis regimet endret politikken i tilfeller hvor det bare hadde blitt truet med sanksjoner, skulle disse også regnes som vellykket sanksjonering (Hovi, 2001).

3.2.2 Pessimistene

Pessimistene har generelt sett et negativt syn på sanksjoners påvirkningskraft, og antyder at de bare virker i eksepsjonelle tilfeller (Hovi, Huseby & Spinz, 2005). Flere studier har konkludert med at sanksjoner alene sjelden er i stand til å få stater til å endre

sin politikk, og at det er en serie andre faktorer som må ligge til rette for at sanksjoner skal kunne regnes som vellykkede (Pape, 1997).

Johan Galtung (1967) er en av pionerne innenfor denne retningen av sanksjonsdebatten. Han holder fast ved at bruken av sanksjoner jevnt over er negativ, og at det til og med kan bidra til å styrke mottagerlandet (Galtung, 1967, s. 393). Restriktive tiltak kan bidra til å styrke «gjemte krefter» innad i det sanksjonerte regimet gjennom fenomenet «rally-around-the-flag». Dette er en slags form for patriotisme hvor sanksjonene, heller enn å skape misnøye innad, vil føre til en større distansering der skylden for effekten av sanksjonene legges på senderne heller enn på de politiske elitene innad i eget land (Galtung, 1967; Hovi, 2001, s. 514). Regimetype vil også ha en innvirkning på hvor vellykket sanksjonene kan være. I regimer med autoritære praksiser kan press utenifra har en større sjanse til å fø opp under nasjonalistisk legitimitet enn til å undergrave den, og et slikt press kan dermed bidra til at det politiske regimet vil få større oppslutning. Staten kan bruke det som et virkemiddel for å skille mellom «oss» og «dem» og dermed få økt støtte til egen politikk. I demokratiske regimer kan sanksjoner derimot formodentlig i større grad bidra til å legge press på regimet, i den forstand at opposisjonen eller andre grupper kan komme med andre alternativer til den uønskede politikken og samtidig får medhold blant folket (Pape, 1997).

Ifølge Pape (1997, s. 97) kan økonomiske sanksjoner kun regnes som et vellykket verktøy hvis de oppfyller tre krav: (1) staten som utsettes for sanksjoner godtar brorparten av kravene fra sendernasjonen(e); (2) økonomiske sanksjoner ble truet med eller iverksatt før den utsatte nasjonen forandret adferden sin; (3) det finnes ingen andre troverdige forklaringer på endringen.

Hovedgrunnen bak Papes (1997) pessimistiske syn på nytteverdien til sanksjoner, er at moderne stater ikke er skjøre. Administrative tiltak gjør det enklere for stater å dempe de eventuelle økonomiske skadene av sanksjoner gjennom subsidiering og andre tiltak. Målrrettede sanksjoner løser ikke det politiske problemet med å få berørte land til å endre politikken sin (Drezner, 2011, s. 104). Sannsynligheten for at sanksjoner lykkes, reduseres med tid (Hufbauer et al, 2007). Økonomiske endringer kan gi stater tid til å søke andre alternativer, i form av andre handelsavtaler og partnere, og desto lengre en sanksjonsperiode varer, desto mer kan det bli økonomisk og politisk kostbart for sendernasjonene (Pape, 1997).

3.2.3 Relativistene

Den siste gruppen relativistene, ser ikke nødvendigvis på sanksjoner som den beste løsning på utenrikspolitiske problemer, men anser det som ett av flere mulige verktøy som kan benyttes. En rekke faktorer må være til stede om sanksjonene skal ha en effekt, men det finnes ingen bred enighet om hva som definerer disse faktorene. Selv når sannsynligheten for at sanksjonene skal ha en effekt er lav, er bruken av sanksjoner rettfærdiggjort hvis det ikke forekommer et bedre alternativ (Baldwin, 2000). Sanksjoner kan være nyttige under de riktige omstendighetene, men det er ikke en selvfølge at sanksjon A vil føre til utfall B i alle situasjoner og i alle regimer (Hovi et al, 2005; Cortright & Lopez, 2002). Hovi et al. (2005) hevder at sanksjoner kun fungerer når forhandlingsprosessen ikke fungerer fordi mottageren misforstår de virkelige intensjonene bak sendernes sanksjoner. I følge Blanchard og Ripsman (1999) er sanksjoners effektivitet knyttet til kost-nytte relasjoner. Mottagerlandet vil gi etter for sanksjonene i de tilfeller hvor det vil koste mer å godta kravene enn å ikke gjøre det. Spørsmålet om sanksjoners effekt blir ofte stilt som dikotomi: enten fungerer de eller så fungerer de ikke. Men sanksjoner er like mangfoldige som de regimetyper og samfunn de implementeres i, hvordan skal man kunne definere og nyansere om de har fungert eller ikke?

3.3 Sanksjoners restriksjoner

Mye handel foregår på det globale markedet, og de fleste bedrifter inkludert i denne analysen er multinasjonale. En bedrift defineres som multinasjonal når den produserer varer og tjenester i mer enn ett land. Multinasjonale selskap engasjerer seg i andre land gjennom utenlandske direkteinvesteringer (UDI). UDI innebærer et langvarig investeringsønske (Alfaro, 2005). I perioden 2015-2017 kan man se tydelige endringer i UDI til Russland. Det viser at det var et fall rundt 2014, som utover 2016 begynner å ta seg opp igjen (The World Bank, 2017).

Økonomiske sanksjoner kan påvirke bedrifters utenlandske investeringer gjennom tre ulike mekanismer: (1) Juridiske restriksjoner. Sanksjonene i seg selv inneholder direktiver eller lover. De spesifiserer hvem eller hva som rammes av sanksjonene og omfanget av dette, hva straffen for å bryte sanksjonene er og hvem som utfører sanksjonene; (2) Omdømmepåvirkning. Dette innebærer effekten sanksjonene kan ha

på det investerende firmaet blant folket eller elitene hvis de velger å investere i det sanksjonerte landet. Firma som allerede har investert i et land, kan velge å trekke seg helt ut eller bryte deler av samarbeidet med den sanksjonerte parten; (3) indirekte politisk-økonomiske effekter. Dette omhandler effekten samfunnet og andre tredjepartsaktører kan merke som ringvirkninger av den sanksjonerte bedriften (Malnight, 2017). Dette er spesielt aktuelt for de bedriftene som nevnes i denne oppgaven som påvirkes av USAs og EUs sanksjoner, da de har ringvirkninger langt utenfor sin egen sektor og er bærebjelker i russisk økonomi. Alle disse tre mekanismene vil ha en effekt på sanksjoner på både på trusselnivå og når de er implementerte (Malnight, 2017).

3.3.1 Juridiske restriksjoner

Mens sanksjonslitteraturen ennå ikke har funnet avgjørende bevis i favør av effektiviteten av målrettede sanksjoner, har det internasjonale samfunnet benyttet dem som den nye standarden i internasjonale konflikter (Drezner, 2011). Et naturlig steg videre blir da sanksjoner mot sektorer. De juridiske restriksjonene kommer i form av direktiv og lover fra EU og USA. Restriksjoner som er rettet mot spesifikke sektorer vil i stor grad påvirke de bedrifter som opererer innenfor de gitte sektorene. Restriksjonen vil også gi informasjon om hvilke restriksjoner nasjonale og tredjepartistater må forholde seg til. Sanksjonene forplikter dermed nasjonale bedrifter og aktører til å forlate sine økonomiske mål til fordel for nasjonens bredere utenrikspolitiske interesse (Malnight, 2017).

Juridiske restriksjoner vil vise til hvem og hva som er sanksjonert. EU og USA har benyttet seg både av reisenekt, restriksjoner på handel med enkeltindivider og handelsrestriksjoner mot spesifikke sektorer. Den valgte restriksjonstypen vil ha en effekt både på bedrifter innad i det sanksjonerte landet og på utenlandske direkteinvesteringer (UDI) fra utenlandske bedrifter. Økonomisk globalisering har bidratt til å gi ikke-statlige aktører mer makt på bekostning av statlig makt (Keohane & Nye, 1977). I dette internasjonale systemet blir makt over resultat styrt av markedet, og ofte utilsiktet av de som kjøper, selger og handler i markedet (Strange, 1996, s. 13). Under et teoretisk rammeverk kan man si at globalisering sørger for et relativt uniformt og uunngåelig press på stater. Man kan også anta at sterke regimer vil være mer effektive i å tvinge frem endringer hos stater og multinasjonale selskap (MNS), fordi

sanksjonene vil bli assistert av en rekke ikke-statlige og transnasjonale aktører som støtter regimet. Flere internasjonale aktører har stilt seg bak USAs og EUs sanksjoner mot Russland, i ulik form og intensitet. Dette gjør de for å vise Russland at de ikke tolererer brudd på internasjonale lover. Blant de som støtter sanksjoneringen er Australia, Albania, Canada, Island, Norge, Sveits og Japan (Moret, Biersteker, Giumelli, Portella, Veber, Bastiat-Jarosz & Bobocea, 2016). Støtte fra tredjepartene har potensiale til å styrke sanksjonenes effekt (Kaempfer & Lowenberg, 2007). I tillegg kan støtte fra flere land redusere Russlands mulighet til å bruke de som alternative markeder både for eksport, og som finansieringskilde. Dette kan gjøre det vanskeligere for Russland å innføre motstrategier for å svekke sanksjonenes effekt. Sveits, for eksempel, har hatt betydelige relasjoner med Russland innen finanssektoren, og kan dermed være en viktig samarbeidspartner for EU og USA (Christie, 2016).

Likevel vil Kirsner (1997) argumentere for at sanksjoner rettet mot handel vil være de minst effektive fordi de krever en så høy grad av samarbeid mellom senderstat og tredjeparter for å isolere den sanksjonerte sektoren helt fra den globale verdensøkonomien. Lektzian og Biglaiser (2013) peker også på vanskeligheten ved å samarbeide om utfrysning, basert på at multinasjonale selskaper er opportunistiske og erstatter amerikansk UDI i land som er sanksjonert av USA. I tillegg vil amerikanske firma overføre investeringer til tredjepartsstater som gir dem indirekte tilgang til det sanksjonerte landet (Barry & Kleinberg, 2015). Hvem som er sender av sanksjonene vil også ha en effekt på deres legitimitet i verdensammenheng. Både USA og EU er store – endog de to aller største – aktørene i verdensøkonomien og er i en posisjon hvor de kan påvirke også utenfor egne grenser. Dette kan føre til komplikasjoner, spesielt for EU sin del. Multilaterale sanksjoner vil være vanskelige å koordinere på bakgrunn av de ulike interessene som må komme til enighet (Bapat & Morgan, 2009; Hufbauer et al, 1990; Hufbauer et al., 2007). Man kan anta at desto flere land eller unioner som sanksjonerer et land, desto mer rammet er de. Forskning viser derimot at det ikke finnes en slik positiv relasjon (Bapat et al, 2013). Forklaringen kan ligge i at ulike senderland kan ha ulike mål med sanksjonene. Dette kan skape forvirring og konkurranse mellom senderlandene, som igjen kan påvirke mulighetene for at sanksjonene lykkes (Nooruddin, 2002). I tillegg vil effekten sanksjoner har på MNS tilsynelatende være kortvarige (Malnight, 2017).

Sanksjonene vil spesifisere kostnadene eller straffen ved å bryte dem, gjerne i form av en betydelig bot. Likevel vil ikke restriksjoner nødvendigvis garantere samsvar. Enheter kan enten støtte den sanksjonerte staten åpent eller la deres nasjonale aktører unngå sanksjonene for vinningens skyld (Hufbauer et al, 1990; Hufbauer et al. 2007). Et multinasjonalt selskap fra senderlandet kan eksempelvis operere innenfor det sanksjonerte landet men prøve å unngå oppmerksomhet ved å handle forbudsvarer eller -tjenester gjennom skallkorporasjoner (Kaempfer, Lehman, & Lowenberg, 1987).

3.3.2 Omdømmepåvirkning

Omdømmepåvirkning forekommer når bedrifter fortsetter å investere i et regime som enten trues med sanksjoner eller allerede er sanksjonert. Kostnadene for omdømmet kan komme i form av nøkkelpersoner, -enheter eller interessegrupper som trekker tilbake ressurser som går utover de spesifikke juridiske restriksjonene. Påvirkning på omdømme kan ramme både sender- og mottagerlandet (Malnight, 2017). Omdømme har en signifikant effekt på MNSer fordi det kan føre til at relevante aktører og politiske eliter fjerner ressurser fra bedriftene.

Dette fenomenet kan vi også skimte på makronivå, da senderland kan legitimere sanksjonsbruk basert på internasjonale normer (Malnight, 2017). Flere har ansett brudd på internasjonale normer som en fase i sanksjoneringsprosessen (Hovi et. al., 2005). Annekteringen av Krim var et klart brudd på internasjonale normer, og har vært legitimeringsgrunnlaget for at både USA og EU sanksjonerte Russland. Det har på mange måter bidratt til å forverre forholdet mellom Russland og vesten.

3.3.3 Indirekte effekter

Sanksjoner kan ha indirekte effekter på lokalsamfunnet langt utenfor de spesifikke bedrifter eller sektorer som rammes. Forsyningskjeder kan endre seg permanent eller midlertidig, og renteøkninger på grunn av risiko kan øke lånekostnader (Malnight, 2017). Det kan også forekomme ulønnsomme svingninger i valutakurser (Kirshner, 1997). Selv om sanksjoner kan føre til flere kostnader for bedriftene er det ikke en selvfølge at disse vil få dem til å trekke seg ut av det sanksjonerte landet. Sanksjonene kan likevel skape insentiv som gjør at bedriftene heller investerer et annet sted eller midlertidig ser seg nødt til å suspendere samarbeidet. Bedrifters oppførsel kan endre

seg i løpet av sanksjonsløpet. Først kan de slutte å investere eller midlertidig stanse produksjon, men kan begynne å investere igjen etter at sanksjonene har vært på plass en periode (Biglaiser & Lektzian, 2011). Dette kan både påvirke nettoinntekten til den sanksjonerte staten, og påvirke selskap som ikke direkte er knyttet til restriksjonene (Malnight, 2017). Det har i løpet av sanksjoneringen av Russland, forekommet flere tilfeller der også andre sektorer enn de som eksplisitt er sanksjonert, har blitt rammet. Dette kommer jeg tilbake til senere.

3.4 Usikkerhetshypotesen

Biglaiser og Lektzian (2011) argumenterer for at multinasjonale selskap ikke frykter risikoen eller konsekvensene av de økonomiske sanksjonene så mye som den situasjonsbetingete politiske usikkerheten som sanksjonene fører med seg. Malnight (2017) bygger videre på dette og stadfester at usikkerhet blir maksimert når alle utfall har lik sannsynlighet og minker når et utfall blir mer sannsynlig. Med andre ord vil usikkerheten knyttet til implementeringen av nye eller utvidete sanksjoner ha en større effekt på usikkerheten, fordi implementerte sanksjoner vil redusere usikkerhet (Malnight, 2017). Hvis investorer slutter å investere på grunn av usikkerheter, vil en nesten sikker sanksjon føre til mindre investeringer på grunn av tenkte sanksjonskostnader. MNSers investeringer korrelerer med sannsynligheten for økonomiske sanksjoner og de unngår usikkerhet i større grad enn risiko. I tillegg, etter å ha kontrollert for sanksjonstilbøyelighet, har økonomiske sanksjoner en positiv effekt på innkommende UDI (Malnight 2017). Dette bygger opp under argumentet at investorer frykter *politisk usikkerhet knyttet til sanksjoner* mer enn sanksjoner i seg selv, fordi en pålagt sanksjon vil redusere usikkerheten (Malnight, 2017). Det antyder også at MNSer har tatt de forventede utgiftene med i beregningen av deres investeringsmønster. I likhet med stater, kan MNSer i utgangspunktet betraktes som strategiske og målrettede aktører, som er bevisste på konfliktforhold mellom to stater og som vil ha forutinntatte forventninger til politisk risiko og sanksjonsrisiko.

Bedrifter investerer i utlandet av ulike årsaker og med forskjellige motiver, dermed er det naturlig at de vil spre seg til forskjellige steder. Spesielt gjelder dette for firmaer som søker etter naturressurser, slik som oljefirma. Slike firmaers investeringsmuligheter vil være begrenset av geografiske faktorer som påvirker deres evne til å kunne bli internasjonale firmaer (Benito 2015). Ulike steder vil ha ulike

ressurser, noen ressurser er mer ettertraktede enn andre og vil tiltrekke seg mer UDI, som eksempelvis olje og gass (Oatley 2010).

Det blir her presentert en stor dose skepsis til hvorvidt målrettede sanksjoner faktisk fører til en endring i den uønskede politiske adferden. Selv om USA og EU er ledende internasjonale aktører, og flere andre land har i ulik grad stilt seg bak sanksjoneringen av Russland, har ikke den politiske situasjonen på Krim endret seg. Økonomisk globalisering har ført til at markedet kan legge press på stater, og hvis ikke markedet i landene som sanksjonerer vil følge politikken, vil det være vanskelig å legge et unisont press på Russland. Det er ikke nødvendigvis en fordel at flere aktører stiller seg samlet bak sanksjonene, med mindre de samlet evner å stenge mottageren ut av det internasjonale markedet i en så stor grad at kost-nytte verdien for mottagerlandet blir så stort at det ikke kan unngås. Multinasjonale stater er opportunistiske og kan ha ulike mål med sanksjonene, derfor blir det vanskelig å koordinere en så ekstensiv sanksjonering. I tillegg er moderne stater robuste og kan selv innføre tiltak for å motarbeide den negative effekten av sanksjonene. I det neste kapittelet vil jeg gjennomgå metoden for å forsøke å belyse hvordan sanksjonene har påvirket multinasjonale selskap, russiske bedrifter og den russiske strategien som har blitt brukt for å minske effektene av sanksjonene.

Kapittel 4: Metodisk rammeverk

I denne delen av oppgaven skal jeg gjennomgå metoden som er brukt for innhenting og koding av data for å belyse problemstillingen. Avslutningsvis tar jeg for meg styrker og svakheter ved metoden og datainnsamlingen.

Forskningsspørsmålet mitt går ut på å belyse hvordan sanksjonene mot Russland etter annekteringen av Krim har påvirket multinasjonale selskaps investeringsvilje i russiske bedrifter, og hvordan dette igjen har påvirket russiske bedrifter. Dette undersøker jeg ved å ta utgangspunkt i fire bedrifter innenfor to viktige sektorer av russisk økonomi – finans- og energisektoren – for så å se om det har skjedd noen endringer i form av investeringer og samarbeidsallianser mellom bedriftene og andre subaktører i tidsrommet sanksjonene har vært i virkning. For å utforske problemstillingen har jeg utført en eksplorerende undersøkelse ved hjelp av nyhetsartikler fra arkivet til *Reuters*. Hendelsene samlet her illustrerer handlinger som enten er positive eller negative for samarbeidsrelasjoner mellom de fire russiske bedriftene og ulike subaktørene i tidsrommet 2015-2017. Dette er en metode flere andre har brukt før meg og er en vanlig og høyst anerkjent metode innenfor internasjonal politikk (Jodice, 1980; Minor, 1994; Jagersma & van Gorp, 2003; Jakobsen, 2007).

For å kunne kartlegge denne situasjonen har jeg laget et datasett som inneholder relevante hendelser mellom de fire bedriftene *Gazprom*, *Rosneft*, *VTB* og *Sberbank* og bedrifter og aktører innenfor utvalgte områder. Jeg har lagt fokus på forholdet mellom disse bedriftene, og USA og EU-medlemsland, da dette er mest fornuftig med tanke på at det er disse nasjonene som i hovedsak står for sanksjoneringen. Jeg har inkludert flere land og verdensdeler da samarbeidsallianser har endret seg, og Russland har knyttet et sterkere handelsbånd til ikke-vestlige land i blant annet Asia, Midtøsten og Sør-Amerika¹¹. Ved å se på sanksjoners effekt på bedrifter direkte, vil det gi meg muligheten til å utforske en spesifikk vinkling av sanksjonstematikken fra et handelsperspektiv, en gren innenfor sanksjonslitteraturen som er lite belyst i tidligere litteratur (Malnight, 2017).

¹¹ *Reuters* 5. September 2016 «Saudi Arabia, Russia sign oil pact, may limit output in future», *Reuters* 25. November 2016 «Russia cements leading China oil supply position» og *Reuters* 17. Desember 2017 «Venezuela gives Russias Rosneft gas field concessions».

Jeg har valgt å fokusere på perioden 2015 til utgangen av 2017, og jeg har hentet materialet fra arkivet til den globale nyhetskilden *Reuters*. Datasettet følger utviklingen fra begynnelsen av 2015 da både USA og EU har fullt implementert de økonomiske sanksjonene, både mot enkeltindivider, bedriftene i denne analyse og sektorene. Utgangen av 2017 blir en naturlig slutt da sanksjonene i utgangspunktet hadde en sluttdato i mars 2018, samt at det vil gi tre hele år med hendelser. Å følge en tidslinje på tre år vil kunne gi innblikk og oversikt i naturen til sanksjonene og om de blir overholdt i tilspissede tider eller under oppblussing i konflikten, samt i perioder hvor sanksjonene ikke dominerer nyhetsbildet og konflikten er «glemte».

Etter hvert som hendelsene ble samlet inn har de blitt kronologisk behandlet i et Excel-ark. Hendelsene har blitt behandlet ut i fra følgende relevante variabler: dato, aktør, type hendelse og hvorvidt hendelsen har ført til positive eller negative implikasjoner for bedriftene. Målet med å bruke denne metoden har vært å utforske hvorvidt økonomiske sanksjoner har hatt en effekt på russisk økonomi, ved å se hvordan bedrifter i vestlige land som sanksjoner Russland har stilt seg overfor investering i russiske sektorer. Hvis slike målrettede sanksjoner skal ha en utløsende effekt på økonomien og dermed tvinge frem en endring hos landets eliter, er det nødvendig med en viss form for samhandling mellom politikken som føres og bedriftenes investeringsstrategi i det sanksjonerte landet.

Jeg har valgt å fokusere på to bedrifter innenfor hver av de to sektorer som sanksjoneres. Innen finanssektorene har jeg valgt Sberbank og VTB. Begge disse er Russlands største banker. For energisektoren har jeg valgt ut Gazprom og Rosneft. Dette er to av Russlands største bedrifter. Gazprom er stort sett knyttet til gass, mens Rosneft er den største oljeproduzenten. Jeg har valgt disse bedriftene med bakgrunn i deres samlede verdi for den russiske økonomien, og i og med at de er de største, antar jeg at effekten av sanksjonene vil komme tydeligere frem i mediebildet. Gazprom er et spesielt interessant tilfelle fordi hovedkonsernet kun sanksjoneres av USA. Som tidligere nevnt er Europa en stor importør av russisk gass, og derfor har EU valgt å ikke sanksjonere Gazprom (Oxenstierna & Olsson, 2015).

4.1 Datainnsamling

Jeg har gjennomgått omtrent 2000 artikler, for å komme frem til de 290 som tilslutt ble benyttet i datasettet.

Som nevnt har alle artiklene blitt hentet fra arkivet til *Reuters*¹². For å finne de aktuelle artiklene benyttet jeg meg av flere engelske utarbeidede søkeord¹³, som jeg systematisk brukte for å gjennomføre arkivet med. Hver aktuelle artikkel ble lagret, før de ble gjennomgått enkeltvis og deretter kartlagt kronologisk i et Excel-ark. Søkeordene jeg valgte anser jeg som valide i den forstand at de fanger opp det meste av det som blir skrevet om Russland i vesten. Det er naturlig å tro at disse søkeordene har fanget opp de mest relevante hendelsene, og da enkelte situasjoner og hendelser skrives om i flere dager på rad, oppfatter jeg det som svært sannsynlig at jeg har fanget opp det aller meste av relevans. Det er ikke alle handelsavtaler som vil nå ut til media, dette er mye av grunnen til at jeg har valgt større økonomiske aktører hvor man kan anta at det mest relevante vil komme i medias søkelys.

I arkivsystemet til *Reuters* er ikke datoene på avisartiklene oppført på rett dato¹⁴. Jeg har valgt å beholde datoen slik de er listet opp i selve arkivsystemet, da dette gjør det lettere å eventuelt reprodusere eller dobbeltsjekke i ettertid. I enkelte tilfeller dukket det opp datoer hvor siden ikke lastet¹⁵. Jeg forsøkte å laste disse sidene på to forskjellige tidspunkt, i løpet av innhentingsprosessen og flere måneder etterpå, for å være sikker på at det ikke bare var noe feil på siden den aktuelle dagen. Jeg fikk samme resultat begge gangene.

De artiklene som jeg har ansett som valide for datasettet mitt er valgt ut ved å følge noen gitte prinsipper i kategoriseringsfasen. Først og fremst velger jeg handlinger som vil føre til innvirkning på sektorenes økonomi. Hva som påvirker økonomien har jeg basert på følgende faktorer:

- 1, Konkrete handlinger hvor det har blitt gjort/endret økonomiske avtaler mellom de fire bedriftene og en annen aktør.
- 2, Endringer på sanksjonene mot Russland fra EU eller USA.

¹² <https://www.reuters.com/resources/archive/us/>

¹³ Søkeordene var: Russia, sanction, Putin, VTB, Sberbank, Rosneft, Gazprom

¹⁴ De fleste datoene 1+ eller 1- fra reell dato, og jeg anser dette som lite problematisk for denne analysens hensikt, da en dag fra eller til ikke vil ha særlig utslag.

¹⁵ Dette var tilfelle mindre enn 20 ganger i løpet av 2015-2017.

Dette gjelder også legitime trusler/advarsler om nye sanksjoner fra relevante representanter innenfor hver av disse enhetene. Handlingene har deretter blitt karakterisert ved om de har blitt implementert eller ikke. Med implementerte hendelser mener jeg at det har forekommet en konkret handling, for eksempel signert avtale, kjøp, salg, lån eller lignende. Jeg skiller mellom implementerte og ikke-implementerte handlinger i datasettet fordi kun de implementerte avtalene vil si noe om de faktiske handlingene. De ikke-implementerte handlingene, som jeg definerer som hendelser hvor det legges planer om å inngå et samarbeid (eller kjøp, salg, lån) kan ha en effekt på andres vilje til å investere og dermed er med som en faktor i hva jeg her kaller «usikkerhetshypotesen». I de tilfeller hvor samme sak diskuteres i flere artikler i noen dager på rad, har de bare blitt tatt med i datasettet én gang. Når det skjer endringer i samarbeidsmønster eller lignende for en tidligere avtale/hendelse vil den på nytt føres inn i datasettet med endringen. Jeg skiller også mellom det jeg refererer til som «sanksjonstrusler» og gjennomførte sanksjoner. Med sanksjonstrusler referere jeg til tilfeller hvor EU/USA planlegger å innføre nye sanksjoner. Sanksjoner regnes følgelig som gjennomførte hvis det blir gjort til lov, direktiv eller vedtatt i enten EUs parlament eller Kongressen.

Jeg tar for gitt at alle hendelsene rapportert i disse artiklene er reelle hendelser. *Reuters* er en stor og anerkjent nyhetsaktør, som lever av å ha et rykte som en troverdig og deskriptiv kilde til rapportering av det som skjer i verden. Det er sannsynlig at det finnes hendelser, handlinger eller avtaler som disse bedriftene har vært med i, men som ikke har blitt fanget opp fordi de ikke har blitt rapportert, fordi de kan ha foregått «under bordet» eller fordi de kan ha sluppet unna søkeprosessen min. Jeg mener likevel at datasettet jeg har strekker seg over et såpass langstrakt tidsrom og består av såpass mange enkelthandlinger at det vil kunne gi et anslag på hvordan de valgte bedriftene har blitt påvirket i perioden etter at sanksjonene ble innført. I tillegg mener jeg det vil være rett å anta at de fleste store hendelser og avtaler vil bli fanget opp av media. Jeg har valgt å bruke opphavlandet til bedriften i bunn, selv om det er en av datterselskapene deres i et tredje land som gjennomfører handlingene med den eller de russiske bedriftene. Dette gjør jeg fordi funn tyder på at multinasjonale selskap er opportunistiske og erstatter amerikansk UDI i land som er sanksjonert av USA (Lektzian & Biglaiser, 2013). Samt at amerikanske firma vil flytte/endre investeringer

til tredjepartsstater eller -bedrifter som gir dem indirekte tilgang til det sanksjonerte landet (Barry & Kleinberg, 2015). Jeg ser det som sannsynlig at denne trenden også kan være gjeldende for medlemsland i EU.

4.2 Variabler og kategorisering

Parallelt med datainnsamlingen har jeg utformet kodeskjemaet, med bakgrunn i teorien og empiriske funn fra innhentingsprosessen. Den har blitt jevnlig revidert for å fange opp mest mulig informasjon. De første variablene tar for seg år, måned, uke og dag, for å kunne fremlegge resultater som viser til utvikling over tid.

Deretter kommer en kategori som viser hvilke sektorer som er rammet. De sektorene som har blitt spesifikt rammet av de økonomiske sanksjonene er energi-, finans- og forsvarssektoren. I denne oppgaven har jeg kun fokusert på de to førstnevnte. Dernest kommer hovedaktørene, bedriftene som blir påvirket av sanksjonene – Gazprom, Rosneft, VTB og Sberbank. Tabell 4.1 viser en oversikt over sektor, aktør og subaktør.

Tabell 4.1 Aktører

Sektor

Energi

Finans

Hovedaktører

Gazprom

Rosneft

VTB

Sberbank

Subaktører

EU

USA

EUs medlemsland

Europa og FN-land

Ukraina

Russland

Asia

Midtøsten

Andre

Som subaktører har jeg valgt å ha med *EU*, *USA*, *EUs medlemsland*, *Europa og FN-land*, *Ukraina*, *Russland*, *Asia*, *Midtøsten* og en siste *andre* kategori som fanger opp de aktører som faller utenfor denne klassifiseringen¹⁶. De to største aktørene som utfører sanksjoner er EU og USA, og dermed blir det naturlig å ha dem med. Jeg har valgt å ha med medlemslandene i EU som en egen kategori, fordi det er interne uenigheter innad i EU om fortsettelsen og utvidelsen av sanksjonene mot Russland. Spesielt har representanter fra Italia, Hellas og Ungarn tidvis vært uvillige til å fortsette eller trappe opp sanksjonene. Derfor kan det være av interesse å se om og i hvor stor grad land som stiller seg samlet bak EUs sanksjoner, viser interesse for å fortsette eller starte nye samarbeid med Russland.

¹⁶ I datasettet regnes Storbritannia som en del av *EU medlemsland*, og Tyrkia kategoriseres som *Europa og FN-land*.

Ukraina er inkludert for å se i hvor stor grad det er samarbeid mellom de to landene på tross av Krim-krisen. Russland er tatt med for å kunne se i hvor stor grad staten bidrar med aktivt «redningsarbeid» innenfor disse sektorene, og forsøker å dempe effekten av sanksjonene. Som tidligere nevnt rammer sanksjonene i hovedsak bedrifter hvor staten har en stor eierandel. Et tiltak Russland har tatt i bruk er å privatisere store deler av bedrifter innenfor petroleumsvirksomheten¹⁷. Privatiseringsprosessen hadde vært planlagt og påbegynt før konflikten i Krim begynte, men det har blitt rettet ekstra oppmerksomhet mot det i nyere tid. Dette tiltaket har blitt rettet mot spesielt Rosneft. Det er interessant å se hvordan og i hvilken grad de iverksetter tiltak og om det påvirker bedriftene. Land i Asia og Midtøsten blir regnet som noen av Russlands største aktuelle samarbeidspartnere nå som vesten i en samlet front har «snudd dem ryggen», og da blir det naturlig at disse områdene blir med i datasettet for å se om dette er tilfellet. Også her er det lagt til en restkategori for å fange opp de andre regionene og hendelsene som dukker opp underveis.

De neste variablene tar for seg handlinger. Tabell 4.2 viser en kortfattet oversikt over hvilke variabler som innlemmes i kategoriene for hindring og vekst. Jeg har valgt å ha med variabler som beskriver handlinger som fører til økonomiske hindringer og de som fører til økonomisk vekst for bedriftene. På den måten antar jeg å kunne finne ut hvilke handlinger som har ført til hvilke effekter for disse bedriftene, samt hvem som har gjennomført disse positive eller negative handlingene. På den måten håper jeg å få et generelt innblikk i hva som har påvirket bedriftene i sanksjonsperioden, både innenfra og fra internasjonale aktører, og få en oversikt over samarbeidsrelasjoner.

¹⁷ *Reuters* 29. November 2016 «Kremlin orders oil group Rosneft to submit privatization plans».

Tabell 4.2 Handlinger

Økonomiske hindringer

Import restriksjoner
Eksport restriksjoner
Suspensjon av økonomisk avtale/protokoll
Sanksjonstrusler
Implementerte sanksjoner

Økonomisk vekst

Samarbeid/avtaler
Lån
Produksjon
Kjøp

Usikkerhet

Sanksjonstrusler
Implementerte sanksjoner

Innenfor økonomiske hindringer har jeg tatt med variablene *restriksjoner på import, restriksjoner på eksport, suspensjon av økonomisk avtale eller protokoll, sanksjonstrusler og implementerte sanksjoner*. De tre første er basert på verdier som blir brukt i Morgan, Bapat og Kobayashis (2014) datasett «Threat and Imposition of Economic Sanctions» (TIES). I tillegg er det disse midlene EU og USA i stor grad benytter seg av når de iverksetter sanksjoner rettet mot spesifikke sektorer eller bedrifter. De to siste verdiene - *sanksjonstrusler og implementerte sanksjoner*- har jeg valgt å ha med for å utforske om det er noen særlige endringer som forekommer i de periodene hvor det er mye snakk om å utvide, gjennomføre eller implementere sanksjoner. Ofte vil også selve «trusselen» eller økt snakk om sanksjoner føre til at potensielle investorer kvier seg for å tegne nye avtaler med russiske bedrifter. Dette vil også kunne belyse «usikkerhetshypotesens» rolle, om det tilsynelatende vil være en nedgang i investeringer til disse bedriftene i de periodene hvor det er økt usikkerhet rundt spørsmålet om nye sanksjoner skal innføres, eller når det er en økning i «sanksjonstrusler» fra vestlige ledere.

Under kategorien økonomisk vekst har jeg med variablene *samarbeid/avtaler*, *lån*, *produksjon* og *kjøp*. Dette for å utforske i hvilken grad subaktørene bidrar til økonomisk vekst for bedriftene, og for å kunne si noe om de negative effektene sanksjonene har hatt, og inkluderer også tiltak som har blitt gjort for å hemme den negative effekten. Man må kunne anta at Russland har sett etter andre samarbeidspartnere å inngå avtaler med, samt at staten selv har gått inn aktivt for å prøve å unngå at sanksjonene skal svi for mye.

Videre ønsker jeg å se hvorvidt det er noen endringer eller forskjeller i investeringsviljen til utenlandske bedrifter når det er perioder med høy usikkerhet, her kategorisert som «sanksjonstrusler». Dette har jeg kategorisert i form av hvor ofte det forekommer artikler som omhandler EU og USA som diskuterer eller går mot samtaler/bestemmelser når det gjelder nye eller utvidete sanksjoner, og når nye sanksjoner har blitt implementert eller eksisterende har blitt utvidet. Usikkerhet vil i større grad påvirke investeringsvilje enn implementerte sanksjoner (Biglaiser & Letkztien, 2011; Malnight, 2017). Større snakk i media vil i denne forstand tolkes som større usikkerhet knyttet til hva som skjer videre med sanksjoner.

4.3 Styrker og svakheter ved designet

Her vil jeg ta for meg hvordan den valgte metoden min har påvirket oppgavens validitet, reliabilitet og hvorvidt data kan generaliseres, samt metodens styrker og svakheter.

Metodene man velger for å samle inn data, og hvordan man går frem for å analysere dem vil ha betydning for hvor pålitelige og troverdige resultater man får. For å ha et resultat som skal kunne generaliseres må man sørge for at data er både pålitelig og gyldig. Reliabilitet viser til pålitelighet, og går ut på om gjentatte målinger med samme måleinstrument vil gi samme resultat (Ringdal, 2011, s. 86). Nøyaktigheten i innsamlingen og behandlingen av dataene vitner om høy reliabilitet. Man kan teste reliabiliteten ved å sammenligne uavhengige målinger av det samme fenomen, gjentatte ganger og gjerne av flere personer. Hvis man får likt resultat alle gangene, har man høy reliabilitet (Ringdal, 2011). Validitet retter seg mot om variablene klarer å måle det man ønsker at de skal måle (Ringdal, 2011). Jeg tror at mitt valg både av måte å løse problemstillingen ved å se på samarbeid mellom bedrifter, og hvilke variabler jeg har brukt for å definere samarbeid er gode. Jeg har basert de fleste observasjoner på

konkrete hendelser som kan spores i *Reuters* arkiv. Jeg tror at hvis noen andre skulle forsøkt å gjenta de samme stegene jeg har gjort, hadde de sannsynligvis kommet frem til de samme artiklene som jeg gjorde. Basert på dette mener jeg at det er grunn til å anta at det er god validitet og reliabilitet i dataen min, og funnen jeg finner vil kunne generaliseres til å gi oversikt over samarbeid mellom akkurat disse fire bedriftene og ulike andre aktører.

Jeg har valgt denne metoden for å se på påvirkningen sanksjoner har hatt på bedrifter fordi jeg mener den egner seg best for å få et så realistisk bilde som mulig av virkeligheten russiske bedrifter står ovenfor. Avisen jeg har benyttet meg av ansees som en pålitelig kilde, og jeg tror at å behandle informasjon herfra vil være den mest nyttige for å belyse problemstillingen. Som jeg har argumentert tidligere, tror jeg at det hadde vært vrient å skille hvilke økonomiske konsekvenser som skiller effekten av sanksjonene fra effekten av generell nedgangstid. Søk på de aktuelle bedriftenes nettside hadde trolig ikke gitt et nyansert bilde av hvordan realiteten faktisk er. I og med at det ikke er all informasjon som når ut til befolkningen av hva som skjer av handelsavtaler og bedriftsøkonomi både innad og mellom land, kan man allikevel anta at det viktigste vil bli snappet opp av internasjonale media. Ut i fra perioden jeg har valgt, samt mengden nyhetsartikler jeg sitter igjen med, kan jeg anta at jeg har lykket i å dekke tema og perioden på en god måte.

Optimalt sett skulle jeg ha hentet fra flere nyhetskilder, men dette krever mer enn den tid jeg har tilgjengelig og omfanget av denne oppgaven. Jeg mener at den beste måten å gi et realistisk bilde av påvirkningen vil være å se situasjonen over en viss tidsperiode, og at muligheten for å se på hendelser fra den samme kilden over lengre tid vil kompensere for behovet for å hente hendelser fra flere nyhetskanaler.

Kapittel 5: Resultat og analyse

I dette kapittelet vil jeg analysere resultatene fra datasettet mitt ut i fra det teoretiske rammeverket. Først presenteres fordelingen av hendelser som viser til samarbeid og hendelser som viser til brudd eller suspensjon av samarbeid mellom de fire bedriftene og alle subaktørene. Deretter utforskes dette forholdet spesifikt mellom de russiske bedriftene og EUs medlemsland og endringene her over perioden 2015-2017. Deretter presenteres materialet knyttet til usikkerhet og risiko, ved å se om det ser ut til å være samsvar mellom «sanksjonstrusler» og endringer i investeringer/samarbeid. Deretter presenteres utvalgte subaktører og deres samarbeid med de fire bedriftene over tid, for å kartlegge hvorvidt det har vært endringer i samarbeidsmønster mellom utvalgte regioner og russiske bedrifter i løpet av perioden.

5.1 Presentasjon av datamaterialet

Etter å ha samlet og analysert informasjon om samhandling mellom andre land og disse fire russiske bedriftene, ønsker jeg å utforske hvordan sanksjoneringen av Russland og sektorene har påvirket bedrifter som allerede er i Russland eller ønsker å inngå avtaler med russiske bedrifter, samt effektene dette har hatt på russiske bedrifter. Jeg gjør dette ved å se på endring i investeringsstrategien til multinasjonale selskap, og hvordan dette påvirker russiske bedrifter. Påvirkningen måles i form av samarbeid mellom de fire russiske bedriftene og subaktørene. Alle former for nye avtaler slik som signert avtale, kjøp, salg, lån o.l regnes som positive, mens brudd eller suspensjon av tilsvarende avtaler regnes som negative. Ved å undersøke bedrifter kan man få et innblikk i hvordan økonomiske sanksjoner fungerer i praksis, og forsøke å belyse problematikken som oppstår i møte mellom en internasjonal politisk agenda og en handelsagenda.

Her vil det først bli gitt en beskrivende introduksjon av datamaterialet. Jeg vil ta for meg hendelsene som har påvirket hver av de fire bedriftene. Datasettet består av 290 hendelser fordelt på de fire russiske bedriftene og hvilke subaktører de har samhandlet med, innhentet for perioden januar 2015 ut desember 2017. I innsamlingsprosessen har jeg skilt mellom planlagt samarbeid og implementert samarbeid. I alle figurer og tabeller utenom figur 5.4 viser jeg kun til implementert samarbeid. I nevnte figur skiller jeg mellom planlagt og implementert samarbeid på det grunnlag at det kan påvirke usikkerhetsmomentet knyttet til multinasjonale selskaper og risiko. Jeg vil i hovedsak

fokusere på energisektorene og bedriftene Gazprom og Rosneft, fordi det i dette datasettet viser seg at det er flest hendelser mellom de meste sentrale subaktørene, EU og USA og disse bedriftene. Det er forholdet mellom bedrifter innad i EUs medlemsland og USA som er av hovedinteresse for denne analysen. Jeg vil også ta for meg hvordan Sberbank og VTB har blitt påvirket av sanksjonene, men dette datasettet gir meg ikke nok hendelser om forholdet mellom disse og EUs og USAs samarbeid. Dermed får jeg heller ikke et godt nok grunnlag til å trekke konklusjoner om disse to bedriftene ut i fra min problemstilling.

5.2 Samarbeid og restriksjoner

Som vist i tabell 5.1 foregår brorparten av hendelsene mellom bedriftene og subaktørene med de store energiselskapene Gazprom og Rosneft. Gazprom står for 43 prosent av hendelsene og Rosneft for 37 prosent. Innenfor banksektoren står VTB og Sberbank for henholdsvis 10 prosent og 8 prosent av samhandlingen. Når man skiller mellom positive og negative hendelser, er 21 prosent av hendelsene med Gazprom av positiv eller vekstfremkallende art. 16 prosent av hendelsene beskriver positive interaksjonen med Rosneft, mens tallene er henholdsvis 6 prosent og 5 prosent for VTB og Sberbank. Det er ikke overraskende at Gazprom står for en stor del av den positive samhandlingen med tanke på at det er den bedriften som i minst grad er direkte rammet av internasjonale sanksjoner fra EU. Av subaktørene er det Russland (17,9 prosent), EUs medlemsland (17,7 prosent), Asia (17,2 prosent), Europa og FN-land (13,6 prosent) og Midtøsten (10,6 prosent) som skiller seg ut som de aktørene som har bidratt med mest forekomster av både positivt og negativt samarbeid i denne perioden. Datamaterialet jeg har viser at det har vært flere tilfeller av hendelser mellom subaktører og disse russiske bedriftene, og at det er ganske jevnt fordelt hvorvidt hendelsene har vært positive for disse bedriftene eller ikke. Selv om EU sanksjonerer russiske bedrifter, ser det ikke ut til å påvirke relasjonene og investeringer mellom sine medlemsland og disse bedriftene i denne perioden.

Tabell 5.1: Antall totale hendelser mellom hovedaktør og subaktør.

	Antall hendelser (total)	Prosent	Samarbeidshendelser	Prosent
Hovedaktør				
Gazprom	106	43,62	52	21,40
Rosneft	91	37,45	41	16,87
VTB	25	10,29	17	6,99
Sberbank	21	8,64	13	5,34
Total	243	100	123	100
Subaktør				
EU	4	1,60	1	0,41
USA	11	4,52	3	1,23
EU medlemsland	43	17,7	21	8,64
Europa og FN-land	33	13,6	15	6,17
Ukraina	12	4,93	6	2,47
Russland	43	17,90	27	11,11
Asia	42	17,28	22	9,05
Midtøsten	26	10,67	16	6,58
Andre	29	11,93	12	4,93
Total	243	100	123	100

Data hentet fra *Reuters* nyhetsarkiv i perioden 2015-2017. «Hendelser» omfatter alle former for samarbeid, både av positiv og negativ art, mellom de fire russiske bedriftene og nevnte subaktører innenfor dette tidsrommet. Negative hendelser er inkludert i kategorien «totalt», mens kun positive hendelser som er med i kategorien «positive hendelser». All kategorisering som pos./neg. blir gjort fra de russiske bedriftenes ståsted.

Til tross for sanksjonene kan man ut i fra tabell 5.1 se at i de fleste tilfeller vil nærmere halvparten av de fleste subaktørers andel hendelser være av positiv art for de russiske bedriftene, med unntak av USA. Dette er interessant å se nærmere på for landene som inngår i EU, hvor 21 av totalt 43 implementerte hendelser er av positiv art for bedriftene. Av disse er 15 av hendelsene i samhandling med Gazprom. Det indikerer at selv når man kontrollerer for Gazproms særposisjon, som den eneste av bedriftene som ikke sanksjoneres av både EU og USA, finner man at det tilsynelatende fremdeles samarbeides med de tre andre bedriftene blant EU-landene. Dette kommer jeg tilbake til senere, og dette forholdet kan også sees i figur 5.3.

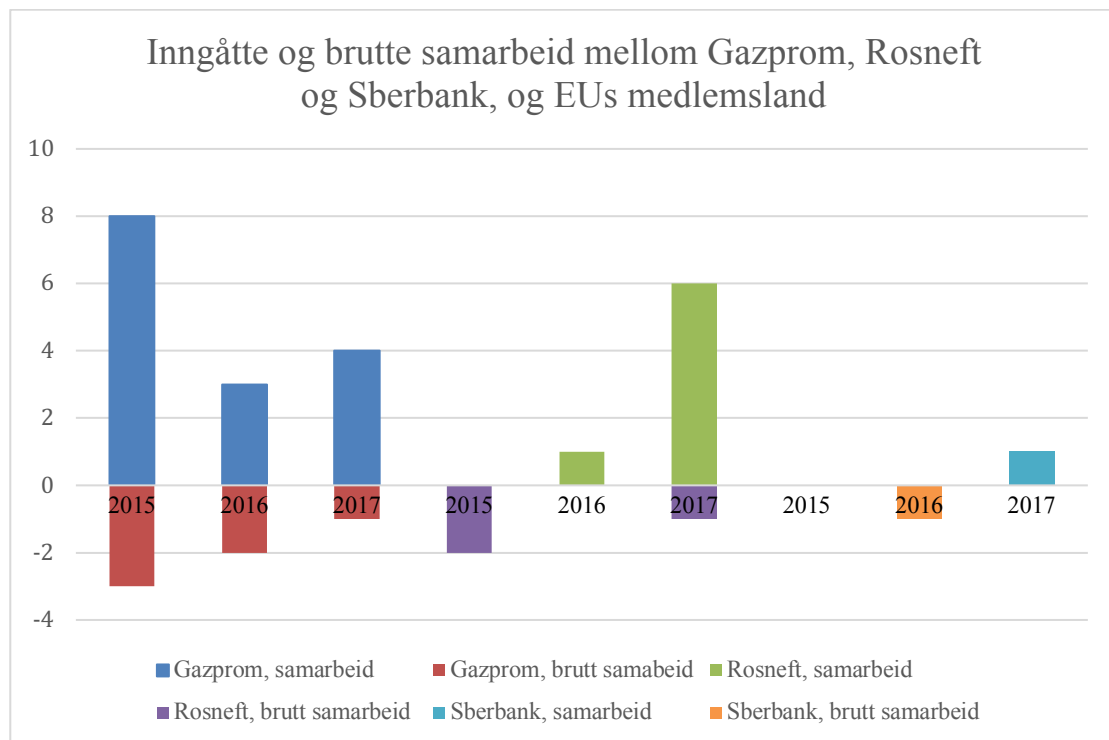
Figur 5.1 viser en oversikt over hendelser rettet mot samarbeid og antall brutte hendelser som er inngått mellom de russiske bedriftene og EUs medlemsland. Sammenligner man det med antal brutte eller suspenderte avtaler/samarbeid over samme periode er det utover 2017 en økning i europeisk samarbeid med Rosneft i forhold til Gazprom. I denne perioden samarbeider Gazprom med Tyrkia og Kina om gasslinjene «TurkStream» og «Power of Siberia»¹⁸. VTB er ikke med i figuren da det ikke finnes noen hendelser innenfor den aktuelle tidsperioden mellom EU-medlemsland og VTB som har blitt implementert, selv om det er skrevet flere ganger om at sanksjonene bidrar til at VTB nå i stor grad går vekk i fra sine tidligere globale ambisjoner og heller fokuserer på hjemtraktene. Selv om ingen konkrete hendelser ble implementert i dette tidsrommet har VTB planer om å stenge noen av sine lokale kontor innad i Europa¹⁹. VTB har allerede begynt å stenge kontor ellers i verden²⁰. Sberbank har også såpass få instanser med samarbeid innenfor denne perioden, at det ikke lar seg gjøre å trekke noen særlig konklusjoner ut fra dette datamaterialet.

¹⁸ Reuters 18. oktober 2017 «Gazprom increases 2017 investment programme by \$3.7 bln».

¹⁹ Reuters 27. Februar 2017 «Russias VTB plans to slim down in Europe, keep London as hub».

²⁰ Reuters 21 Mars 2017 «Russian bank VTB says to shut only office in India».

Figur 5.1. Oversikt over inngåtte og brutte samarbeid mellom de russiske bedriftene og EUs medlemsland etter år.

Data hentet fra *Reuters* i perioden 2015-2017. Dataen viser en oversikt over årlige inngåtte samarbeid og avbrutt samarbeid for de tre bedriftene Gazprom, Rosneft og Sberbank og EUs medlemsland. Oversikt over positive (topp) og negative (bunn) hendelser mellom EUs medlemsland og de russiske bedriftene.

Juridiske restriksjoner har satt klare hindringer i veien for vestlig samarbeid med Russland. Tidlig i 2015 ble de amerikanske oljeselskapene ConocoPhillips og Exxon påvirket av USAs sanksjoner, og det har negativt påvirket deres samarbeid med Rosneft. Førstnevnte valgte å trekke seg helt ut av eierandelen sin i et prosjekt med Rosneft, mens Exxons samarbeid med Rosneft om utvinning av naturgass fra Sakhalin-prosjektet har blitt utsatt²¹. I tillegg har det vært noen tilfeller innad i EUs medlemsland hvor det har vært etterforsket brudd på sanksjoner. Dette har blant annet rammet det tyske firmaet Siemens, hvor noen av turbinene de (lovlig) hadde solgt til Russland hadde havnet på Krim. Dette tillitsbruddet har fått Siemens til å revurdere avtaler med Russland²². Det italienske bankkonsernet Intesa måtte også gå en runde i Italia for å

²¹ *Reuters* 7. April 2015 «Rosnefts Sakhalin LNG plant delayed for at least two years» og *Reuters* 11. juni 2015 «Russia's Rosneft unlikely to resume Kara Sea drilling before 2018».

²² *Reuters* 5. Juli 2017 «Siemens turbines delivered to Crimea despite sanctions» og *Reuters* 11. Juli 2017 «Siemens rethinks some Russian business after turbines moved to Crimea».

forsikre myndighetene om at avtalen de hadde inngått med å bidra til å finansiere for å privatisere Rosneft ikke brøt sanksjonene²³. Gazprom har også havnet i søkelyset etter at de ble anklaget for å bryte med europeisk reglement ved å overprise kunder i Sentral-Europa, hvor de har blitt anklaget for å blokkere rivaliserende bedrifter og dermed blokkere fri tilgang til gass i regionen²⁴. Noen land i Øst-Europa og Sentral-Europa har planer om å gå over til andre gassleverandører når kontraktene deres med Gazprom går ut rundt 2022, blant annet Polen²⁵.

En grunn som kan være med å påvirke hvorvidt sanksjonene følges er uenighetene innad EU om omfanget av og tidsperspektivet for de økonomiske sanksjonene. Alle landene har stilt seg bak å fortsette med sanksjonene frem til Minsk-avtalen (som innebærer våpenhvile, buffersone mellom Ukraina og Russland, særstatus for Donetsk og Lugansk og alle fremmedstyrker ut av Krim) er fullt implementert, men det har siden begynnelsen av sanksjoneringen vært tydelig misnøye fra flere medlemsland²⁶. Flere av medlemslandene har lenge hatt tette handelsbånd med Russland. Den interne uenigheten i EU kan ha bidratt til at de juridiske restriksjonene fra EU ikke har endret seg i omfang siden 2015.

5.3 Usikkerhet og risiko

Litteraturen indikerer at bedrifter som ønsker å investere i et sanksjonert land vil ha større besymringer knyttet til usikkerheten rundt sanksjoneringsprosessen før sanksjoner blir implementert, enn det som vil være tilfellet når sanksjonene blir implementert (Biglaiser & Lektzian, 2011; Malnight, 2017). Dette går på bedriftenes ønske om selvpreservering. Når sanksjoner har blitt implementert vet bedriftene hva som er spillereglene, og kan velge handlingsmønster ut i fra det. I figur 5.2 er det en oversikt over forholdet mellom sanksjonstrusler, gjennomførte endringer i sanksjoner samt oversikt over antall brutte og gjennomførte samarbeid. Her er også en oversikt over planlagte samarbeid. Tanken bak det er at investeringsvilje fra andre kan påvirke hvorvidt flere bedrifter ønsker å investere i Russland eller å trekke seg tilbake i tråd med usikkerhetshypotesen. Andres vilje til å investere kan trekke til seg flere investorer,

²³ Reuters 20. Mars 2017 «Italy gives final approval to Intesa funding of Russian oil deal».

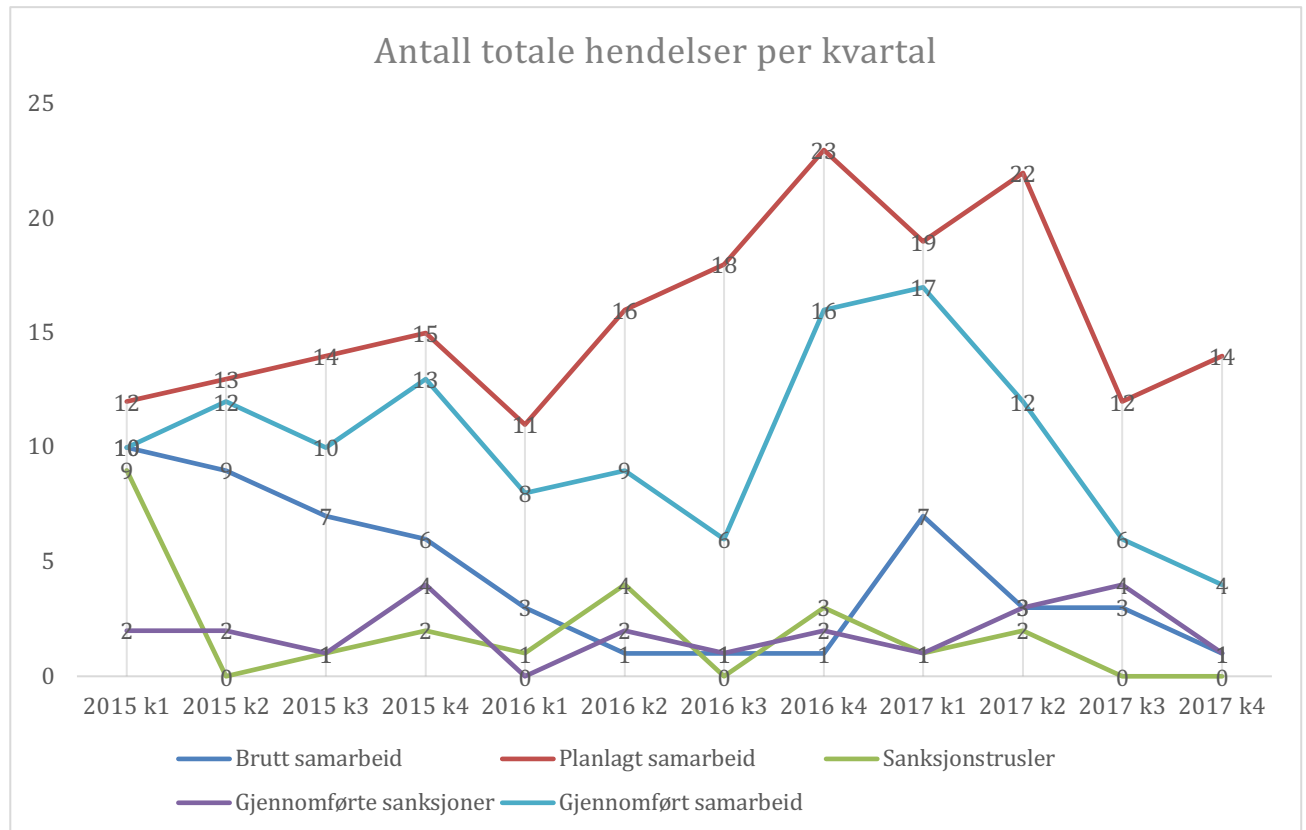
²⁴ Reuters 16. April 2015 «EU competition chief takes aim at Gazprom».

²⁵ Reuters 6. April 2017 «Polands plan to replace Russian gas will cut prices».

²⁶ Reuters 20. Mars 2015 «EUs Tusk: increasingly hard to keep unity on Russia sanctions».

mens økt usikkerhet knyttet til om planlagte sanksjoneringen vil bli gjennomført eller ikke, kan lede til mindre investeringsvilje.

Figur 5.2. Total oversikt over hendelser per kvartal 2015 – 2017.

Data hentet fra Reuters nyhetsarkiv i perioden 2015-2017. Figuren viser en oversikt over alle hendelser mellom de fire russiske bedriftene og subaktørene i den aktuelle perioden. Her fremkommer alle hendelser som fører til hindring eller vekst for disse fire bedriftene, inkludert perioder hvor det i media har vært mye snakk om «trusler» om å innføre/utvide sanksjoner, samt oversikt over når sanksjoner har blitt implementert. «

Ut i fra figur 5.2 ser det ikke ut til at usikkerhet i form av endringer i sanksjoner («sanksjonstrusler») har hatt en effekt på viljen til å investere i disse russiske bedriftene. Det man derimot tydelig kan se tendenser til er en økning i investeringene ut over sanksjonsløpet. I 2015 ser man at det er langt mindre antall hendelser som bidrar til hindring og vekst, men det blir flere utover tidsperioden. Dette kan henge sammen med at det siden juni 2015 ikke har blitt noen endringer i innholdet og omfanget til de økonomiske sanksjonene som rammer sektorer fra EU. Fra figuren kan man se en tydelig nedgang i hindringsrelaterte hendelser fra tredje kvartal i 2015, og helt frem til det er det en liten økning i første kvartal 2017. Dette kan trolig forklares ved at de

juridiske restriksjonene som rammet bedriftene nå var fastsatt, og dermed vil usikkerhetsmomentet naturlig nok forsvinne, og MNSer kan dermed finne måter å unngå eller håndtere problemstillinger som måtte oppstå knyttet til egen bedrift.

Petroleums- og gassindustrien er relativt stabile industrier, og den globale økonomien er avhengige av disse naturressursene. Selv om Russland besitter noen av verdens største olje- og gassresorvar, er de helt avhengig av andres teknologi for å utvinne den (Russell, 2018). Selv om noen europeiske land og USA forsøker spesifikt å ramme disse næringene, vil det gi rom for at andre internasjonale aktører som ikke følger sanksjonene kan komme på banen. I figur 5.3 kan man se at det er en økning i samarbeid blant annet med Asia og Midtøsten. I løpet av innhentingsprosessen pekte også Sør-Amerika seg ut som et området hvor samarbeid økte, så jeg la det til som en egen kategori i figur 5.3. Sanksjoene har både indirekte og direkte rammet finanssektoren. Vestlige sanksjoner har hatt en effekt på forsyingskjeder innad i russisk økonomi, og spesielt de industrier som er tett knyttet opp til de rammede energiindustrier. Når et regime sanksjoneres kan det føre til rentekøninger på grunn av økt risiko, som igjen kan øke lånekostander (Malnight, 2017). Denne konsekvensene har vært tydelig i det russiske tilfellet²⁷. I tillegg har dette påvirket spesielt Asia som har merket en tydelig nedgang i russiske turister²⁸.

Sanksjonene og bedrifters endrete investeringsstrategi på grunn av dette har hatt en påvirkning på disse bedriftene og dermed også på regimet i den forstand at avtaler, samarbeid og prosjekt har blitt avbrutt, utsatt eller kansellert. Samtidig ser man at det er en skjevfordeling i politikk og handel. EU, på tross av uenighetene medlemslandene i mellom, står samlet bak sanksjonene mot Russland, men det er tendenser til at de fremdeles velger å investere i Russland, selv når man tar hensyn til Gazprom sin særposisjon i EU. Selv amerikanske bedrifter som ble nødt til å kansellere prosjekt med russiske bedrifter på grunn av sanksjonene, har aktivt søkt for å få innvilget unntak for å kunne engasjere seg i prosjekt der og fortsette samarbeidet²⁹. Dette kan bidra til å sende et signal til de russiske elitene at selv om de per definisjon sanksjoneres ganske hardt fra vestlig hold, er fremdeles bedrifter fra de samme landene villige og aktivt

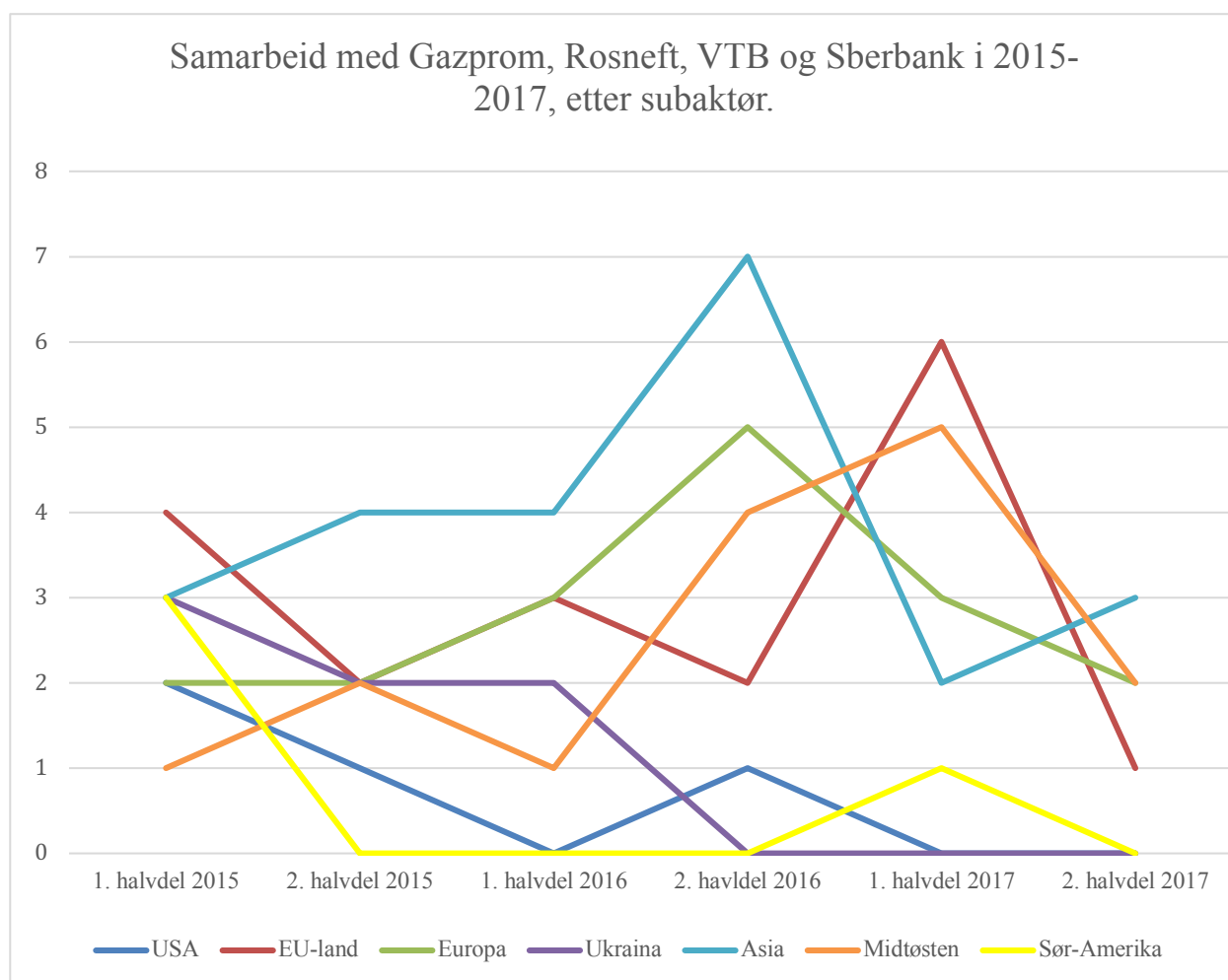
²⁷ Reuters 21. juni 2017 «Rouble drop justified by oil, sanctions, Russia central bank analyst says».

²⁸ Reuters 6. April 2015 «From Russia no love: rouble slump squeezes SE Asia tourism».

²⁹ Reuters 21 April 2017 «U.S will not give Exxon permission to drill in Russia».

søkende etter å kunne investere i landet³⁰. I tillegg er andre bedrifter villige til å tre inn der de vestlige trekker seg ut, så i den forstand utgjør ikke handelsrestriksjoner i seg selv er en vesentlig trussel på den russiske økonomien. Når handelen ikke følger politikken vil det være vanskelig å kunne anta at sektorspesifikke økonomiske sanksjoner vil ha den tiltenkte effekten på økonomien som kreves for å kunne sette press på den uønskede adferden til regimet.

Figur 5.3. Oversikt over inngått samarbeid mellom de russiske bedriftene og subaktørene.

Data hentet fra *Reuters* i perioden 2015-2017. Viser en oversikt over alle inngåtte samarbeid mellom alle de fire russiske bedriftene og relevante subaktører.

³⁰ *Reuters* 23. April 2015 «For Western companies, Russia's recovery is worth waiting for».

I figur 5.3 finnes en oversikt over samarbeidsmønster mellom de fire russiske bedriftene og utvalgte subaktører. Ikke overraskende er det inngått mindre samarbeid med USA ettersom tiden har gått. Det henger sammen med at USA under president Donald Trump har innført strengere sanksjoner med bakgrunn i flere forhold enn bare Krim-konflikten. Man ser også en økning i samarbeid både med EUs medlemsland og Europa og FN-land utover sanksjonsperioden. Dette kan henge sammen med det jeg har nevnt tidligere, at det ikke har vært en konkret endring i omfanget av sanksjonene siden midten av 2015. I tillegg kan det være av relevans at Europa ser ut til å bli mer avhengig av gass i fremtiden, og Russland står fremdeles som en av de største leverandørene³¹.

I møte med sanksjonene har russiske myndigheter gjort noen grep for å bøte på den negative effekten. Reaksjoner som er av relevant art for disse fire bedriftene har pekt seg ut særlig i retning av oppkjøp av mindre banker og privatisering av bedriftene, i tillegg til at det har blitt satt inn enorme summer for at bankene skal kunne investere der hvor europeiske bedrifter trekker seg ut. I og med at sanksjoner i stor grad sikter seg inn etter å nå nøkkelpersoner og store statseide bedrifter vil det være aktuelt for Russland å privatisere, og skape investorer på den måten. Europeiske selskap har spesielt vært interessert i å få være en del av privatiseringprosessen, slik som den tidligere nevnte italienske banken, Intesa. I tillegg har sanksjonene gitt myndighetene et insentiv til å styrke diplomatiske forhold med andre nasjoner, blant annet Japan, Saudi Arabia og Venezuela³².

Ut i fra datasettet og basert kun på instanser av samarbeid som enten har blitt inngått eller suspendert/avbrutt, kan man anta at disse russiske bedriftene absolutt har merket effekten av sanksjonene. Jeg kan ikke gå inn i dybden på hvordan de økonomisk har blitt rammet, men de har absolutt opplevd hendelser som er negativt knyttet til vekst. Figur 5.1 viser at omtrent halvparten av hendelser mellom EUs medlemsland og Europa og FN-land var av positiv art, mens rett over halvparten av hendelsene med Asia og

³¹ Reuters 25. April 2017 «Gazprom CEO sees share of EU gas market rising despite LNG rivals».

³² Reuters 8. desember 2016 «Abe, Putin to improve Japan-Russia ties but breakthrough on islands unlikely», Reuters 4. Oktober 2017 «Venezuelas Maduro thanks Putin for support in difficult times» og Reuters 2. oktober 2017 «Saudi Arabia, Russia to set up \$1 billion energy fund».

Midtøsten var positive. Dette vil da også tilsi at nær halvparten av hendelsene med disse samme aktørene var av negativ art. Det som er fremtredene er forskjellene mellom hva disse negative hendelsene innebærer. I mange tilfeller hvor de negative hendelsene er mellom de russiske bedriftene og Europa/FN-land/EU-land er det planlagt suspensjon av leverandøravtaler eller bedrifter som trekker seg ut av samarbeid som igjen fører til forsinkelser eller stopp for prosjektene. De fleste eksemplene av negativ art mellom de russiske bedriftene og Asia/Midtøsten kommer av komplikasjoner forårsaket av de vestlige sanksjonene.

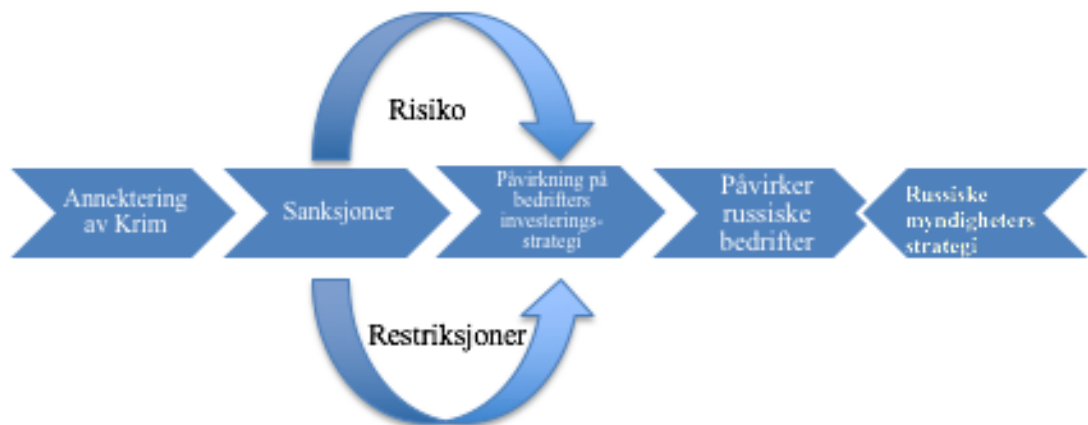
Det er vanskelig å skille den rent økonomiske effekten av sanksjonene fra de økonomiske konsekvensene oljekrisen har på russisk økonomi. Ut fra dette datasettet blir det vanskelig å se på sanksjonene gjennom «optimistenes» øyne. Det har riktignok vært en endring fra status quo, men den endringen fører til mer distansering mellom Russland og vestlige samarbeidspartnere. Hvis man kun skal bruke Minsk-avtalen som utgangspunktet for å kunne si at sanksjonene er vellykkede, så blir det et klart nei. Det er fremdeles ikke funnet en varig løsning, tvert i mot så er Putin i prosessen med å bygge en bro mellom Krim og russisk fastland³³. Ut i fra dette blir jeg da å plassere analysen mellom «pessimistene» og «relativistene», mot førstnevnte. Sanksjonene har rettet seg mot store, viktige sektorer innen russisk økonomi, men de rammer også et land som – spesielt EU – er veldig avhengige av. I den første perioden av sanksjoneringen har det vært litt skepsis fra multinasjonale selskap om å investere i disse bedriftene, men som figur 5.2 viser har det i stor grad jevnet seg ut i løpet av denne perioden. Denne tendensen ser vi også igjen i innflyt av UDI til Russland i samme periode (The World Bank, 2017). Sanksjoneringen har skapt en større distansering mellom Russland og Vesten, og har bidratt til at samarbeidsallianser endrer seg og skaper en mer spent stemning mellom partene. Russland er ikke et skjermet land, og andre oppurtunistiske selskap har investert og sett sitt snitt til å fylle tomrommet sanksjonene etterlater seg.

³³ Reuters 15. juni 2017 «Russias Putin says bridge to Crimea is on schedule».

Kapittel 6: Konklusjon

Hensikten med denne analysen har vært å undersøke sanksjoners effekt på investeringsstrategien til multinasjonale selskap i land som sanksjonerer Russland. Og hvordan sanksjonene har påvirket samarbeidet mellom de multinasjonale selskapene og fire russiske bedrifter innen energi- og finanssektoren. Jeg gjennomførte en empirisk analyse ved å samle hendelser fra nyhetsarkivet til *Reuters*. Hendelsene ble behandlet ut i fra om de gjaldt innstanser av samarbeid, eller brutte eller suspenderte avtaler. Hendelsene som ble samlet inn var hentet fra januar 2015 ut desember 2017. Årsakskjeden i figur 6.1 ble brukt for å illustrere problemstillingen: *Vil multinasjonale selskaper i USA og EUs medlemsland følge sanksjonenes ambisjoner og unngå samarbeid med bedrifter i Russland som sanksjoneres?* I tillegg hadde jeg underliggende spørsmål for å bedre kunne besvare problemstillingen.

Figur 6.1 Årsakskjeden.

1. Har vestlige sanksjoner ført til at vestlige bedrifter i mindre grad inngår økonomiske avtaler med russiske bedrifter?

Basert på den overstående drøftingen finner jeg at vestlige bedrifter hovedsakelig i Europa og EU-medlemsland fortsatt inngår avtaler med disse fire russiske bedriftene

til tross for sanksjoneringen, og at nær halvparten av interaksjonene med disse bedriftene er knyttet til samarbeid. Amerikanske selskap har i stor grad unngått samarbeid med disse bedriftene, men dette munner nok sannsynligvis ut i at USA fører en mye strengere sanksjonspolitikken enn EU. Likevel ser det ut til at amerikanske selskap ønsker å investere i disse selskapene, da de søker om dispensasjon fra sanksjonene for å gjøre dette. Innad i EU-land var det flere instanser av samarbeid, og dataen viste at utover i sanksjonsperioden var det oftere hendelser som innebar samarbeid.

2. Vil perioder med usikkerhet knyttet til sanksjonsimplementering påvirke utenlandske selskap fra å drive handel med russiske bedrifter?

Hendelser som viser samarbeid har økt etter hvert som sanksjoneringen har pågått og spesielt etter at de juridiske restriksjonene har blitt fastsatt og uendret i 2015. Dette kan antyde at det er hold i hypotesen om usikkerhet. Det ser ut til å være en tendens til at bedriftene venter til de økonomiske vanskelighetene går over, men ikke har noen overordnet ønsket om å trekke seg ut av Russland. Bedriftene har vært skeptiske når sanksjonene først ble implementert, men utover sanksjonsløpet har denne holdningen endret seg og det kommer mer UDI inn i Russland.

3. Vil vestlig sanksjonering påvirke russiske bedrifters valg av samarbeidspartnere/handelsrelasjoner?

Ut i fra datasettet kan det også skimtes en tydelig endring i bedriftenes samarbeidspartnere. Ut over sanksjonsløpet fortsetter Europa og EU-land å være viktige samarbeidspartnere, men Asia og Midtøsten utpeker seg og som stadig viktigere samarbeidspartnere. Dette kan nok vise tilbake til sektorenes rolle i verdensøkonomien, der hvor bedrifter trekker seg ut eller midlertidig suspenderer avtaler, vil russiske bedrifter kunne finne andre bedrifter som er villige til å samarbeide. Selv om russisk økonomi har kjent på konsekvensene av sanksjonene, virker det som det har vært tilpasningsdyktig nok til å kunne finne alternativer i form av investeringsvilje fra andre kanter og mottiltak fra myndighetene for å motvirke effekten. Myndighetene har puttet store ressurser inn i de store bankene for å kunne bistå bedriftene når utenlandske

aktører trekker seg ut eller suspenderer avtaler. I tillegg har de forbedret diplomatiske forhold til blant annet land i Asia, Midtøsten og Sør-Amerika.

Per nå virker det ikke som om disse fire bedriftene sliter nevneverdig under sanksjonene, og det virker ikke som om det er spesielt dalende interesse for å investere i bedriftene. Forholdet mellom vesten og Russland har kjølnet ytterligere i kjølevannet av forgiftningen av den tidligere russiske spionen, Sergei Skripal, og hans datter i London i mars 2018. I kjølevannet av dette har flere russiske diplomater blitt sendt ut av flere vestlige land, og Russland har ikke vært sene med å svare med samme mynt. Forholdet mellom vesten og Russland har ikke vært kjøligere siden den kalde krigen, og Minsk-avtalen er ikke nærmere å bli gjennomført. Etter at USA gjennomførte sine nye sanksjoner er det også observert større misnøye blant europeiske firma, som frykter at konsekvensene av de nye sanksjonene vil påvirke deres økonomi negativt. Det er ikke lengre tilnærmet lik samkjøring mellom EUs og USAs sanksjonering av Russland. Dette ble spesielt tydelig i RUSAL-saken. I april 2016 sanksjonerte USA 37 selskaper og personer i en storstilt aksjon for å legge press på landets oligarker. Dette har blitt referert til som det strengeste sanksjonstiltaket som har blitt innført siden sektorsanksjonene ble innført i 2014. Oligarken Oleg Deripaska, som eier selskapet RUSAL har blitt rammet av sanksjonene, anklaget for blant annet kriminell aktivitet. RUSAL er Russlands største aluminiumsbedrift, og den nest største aluminiumsprodusenten i verden. Sanksjonene innebærer at selskapet blir nektet å handle i dollar, og dette har ført til problemer i det globale markedet og rammer hele forsyningskjeden. Blant annet står europeiske arbeidsplasser i fare. Det har vært enorm global misnøye for denne sanksjoneringen, og flere store aktører i Europa, blant annet Tyskland og Frankrike, har lagt press på USA for å reversere tiltakene. USA har gått med på å mildne tiltaket ved å heve sanksjonene mot bedriften hvis Deripaska sier fra seg sin andel i RUSAL. Dette forholdet illustrer det jeg har forsøkt å kartlegge med denne oppgaven. De politiske ambisjonene kan være å påvirke markedet ved å legge press på viktige sektorer, slik som de har gjort på energi-og finanssektorene i denne analysen. Når markedet og handelsrelasjoner ikke er på samme bølgelengde som politikken vil det tilsynelatende ikke føre frem. Det sektorrelaterte sanksjoner i stor grad har bidratt til, er å vise russiske myndigheter at det finnes andre som vil fylle tomrommet der hvor bedrifter måtte trekke seg ut, og at i møte med lukrative finansielle

sektorer som er viktige for det globale markedet, vil ikke politisk interesse og handelsinteresse samarbeide.

7.Litteraturliste

- Abramov, Alexander, Radygin, Alexander og Chernova, Maria (2017) State-owned enterprises in the Russian market: Ownership structure and their role in the economy. *Russian Journal of Economics* 3(1), s. 1-23.
- Baldwin, David. A (2000) The Sanctions Debate and The Logic of Choice. *International security* [Internett], 24(3) s. 80 -107. Tilgjengelig fra: <<https://muse.jhu.edu/article/447690/pdf>> [05.mars 2017].
- Bapat, Navin A., og Morgan, Clifton T. (2009) Multilateral versus Unilateral Sanctions Reconsidered: A Test Using New Data. *International Studies Quarterly* [Internett], 53(4) s. 1075-94. DOI: 10.1111/j.1468-2478.2009.00569.x
- Barry, Colin M., og Kleinberg, Katja B. (2015) Profiting from Sanctions: Economic Coercion and US Foreign Direct Investment in Thrid-Party States. *International Organization* [Internett], 69(4) s. 881-912. DOI: 10.1017/S002081831500017X.
- Benito, Gabriel (2015) Why and how Motives (still) Matter. [Internett], *Multinational Business Review*, 23(1), s. 15-24. Doi: 10.1108/MBR-02-2015-0005
- Biglaiser, Glen og Lektzian, David (2011) The Effect of Sanctions on U.S Foreign Direct Investment. *International Organization* [Internett], 65(3) s. 531-52. Doi:10.1017/S0020818311000117
- Blanchard og Ripsman (1999) Asking the right question: When do economic sanctions work best? *Secuirty Studies* [Internett], 9(1-2), s. 219-253. Doi: 10.1080/09636419908429400
- Council of the European Union (2014a) *EU restrictive measures in view of the situation in Eastern Ukraine and the illegal annexation of Crimea*. [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.consilium.europa.eu/media/21992/144868.pdf>>. [05.mars 2017].
- Council of the European Union (2014b) *Reinforced restrictive measures against Russia*. [Internett] Tilgjengelig fra:<<http://www.consilium.europa.eu/media/22023/144159.pdf>> [05.mars 2017].
- Cortright, David & Lopez, George A. (2002) Introduction: Assessing smart sanctions: Lessons from the 1990s. I Cortright, David & Lopez, George A.red. *Smart sanctions. Targeting economic statecraft*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, s. 1-22.
- Cortright, Lopez og Rogers (2002) Targeted Financial Sanctions: Sanctions that do work. I Cortright, David & Lopez, George A.red. *Smart sanctions. Targeting economic statecraft*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, s. 23-40.

Christie, E.H. (2016). The Design and Impact of Western Economic Sanctions against Russia. *The RUSI Journal*, 161(3), 52-64. doi: 10.1080/03071847.2016.1193359

Dentons (2017) OFAC implements changes to Ukraine-/Russia-related Directives 1 and 2. [Internett] Tilgjengelig fra: <https://www.dentons.com/en/insights/alerts/2017/october/5/ofac-implements-changes-to-ukraine-russia-related-directives-1-and-2> [02.juni 2017].

Drezner, Daniel W. (2011) Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice. *International Studies Review* [Internett], 13(1), s. 96- 108. Tilgjengelig fra: https://www.jstor.org/stable/23016144?seq=1#page_scan_tab_contents [5.mars 2018]

European Commission (2017) *Restrictive measures (sanctions) in force*. [Internett] The European Union. Tilgjengelig fra: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/restrictive_measures-2017-08-04.pdf [Lest 12. april 2018]

European council (2018) *EU restrictive measures* [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/> [02.juni 2017].

European Union Newsroom (u.å.) *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis*. [Internett] Tilgjengelig fra: https://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine-crisis_en [02.juni 2017].

EUR-LEX (u.å.) [Internett] Tilgjengelig fra: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2014/960/oj> 20. mai 2017].

EU Sanctions Map (2018) *EU sanctions map*. Tilgjengelig fra: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main/details/26/?search=prosent7Bprosent22valueprosent22:prosent22prosent22,prosent22searchTypeprosent22:prosent7Bprosent7Dprosent7D> [12.mai 2018].

Forbes (2017a) *The 15 Biggest Russian Companies in 2017*. [Internett], Tilgjengelig fra: <https://www.forbes.com/pictures/591c632631358e03e5592b32/vtb-bank/#472660ca6ef1>. [20. mai 2017].

Forbes (2017b) *The Worlds 25 Biggest Banks in 2017*. [Internett], Tilgjengelig fra: <https://www.forbes.com/pictures/59248d2f31358e03e5596835/sberbank/#12d1d6dcc26a>. [20. mai 2017].

- Forbes (2015) *2015 Global 2000: The Worlds Largest Banks*. [Internett], Tilgjengelig fra: <<https://www.forbes.com/sites/liyanchen/2015/05/06/2015-global-2000-the-worlds-largest-banks/#1412744b7960>>. [20. mai 2017].
- Galtung, Johan (1967) On the Effects of International Economic Sanctions: With Examples from the Case of Rhodesia. *World Politics* [Internett], 19(3), s 378-416. Doi: 10.2307/2009785
- Gazprom (2018) *About Gazprom* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.gazprom.com/about/>> [12. mai 2017].
- Gazprom Export (u.å) *Gas supplies to Europe*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.gazpromexport.ru/en/statistics/>>. [12. mai 2017].
- Giumelli, F (2011) Coercing, constraining and signaling: Explaining UN and EU sanctions after the Cold War. Colchester: ECPR Press.
- Havdiak, Iryna og Inderike, Artur (2014) Timeline. I Bachmann, K. og Lyubashenko, I red. *The Maidan Uprising, Seperatism and Foreign Intervention: Ukraines complex transition*. Peter Lang International Academic Publishers, s. 455-492.
- Hovi, Jon (2001) Hvorfor økonomiske sanksjoner virker – tross alt? *Internasjonal politics* [Internett], 57(4), s. 509-524. Tilgjengelig fra: <<https://www.idunn.no//ip/2001/04>> [Lest 11. april 2018].
- Hovi, Jon, Huseby, Robert & Sprinz, Detlef F. (2005) When Do (Imposed) Economic Sanctions Work? *World politics* [Internett], (57)4, s. 479-499. Tilgjengelig fra: <https://www.jstor.org/stable/23016144?seq=1#page_scan_tab_contents> [Lest 11. april 2018].
- Hufbauer, Gary C., Schott, Jeffrey J., Elliott, Ann (1990) *Economic Sanctions Reconsidered*. 2. Utgave. Washington: Institute for International Economics
- Hufbauer, Gary C., Schott, Jeffrey J., Elliott, Ann & Oegg (2007) *Economic sanctions reconsidered* Washington DC: Peterson Institute for International Economics.
- Jagersma, P.K & van Gorp, D.M (2003) International Disinvestment – an Empirical Perspective. *Business Horizon* [Internett], 46(6), s. 61-69. Doi: 10.1016/S0007-6813(03)00090-9
- Jakobsen, Jo (2007) *Political risk for multinational companies: Sources and Effects*. [doktoravhandling]. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Jodice, David A. (1980) Sources of Change in Third World Regimes for Foreign Direct Investment, 1968-1976. *International Organization* [Internett], 34(2), s. 177-206. Doi: 10.1017/S0020218300018737
- Lehne, Stefan (2012) *The role of sanctions in EU foreign policy*. Carnegie Europe. Tilgjengelig fra :<<http://carnegieeurope.eu/2012/12/14/role-of-sanctions-in-eu-foreignpolicy-pub-50378>> [21.april 2018].

- Lektzian og Biglaiser (2013) Investment, Opportunity, and Risk: Do US Sanctions Deter or Encourage Global Investment? *International Studies Quarterly* [Internett], 57(1), s. 65-78. Doi: 10.1111/j.1468-2478.2012.00761.x
- Lyubashenko, Igor (2014) Euromaidan: From the students protest to mass uprising. I Bachmann, K. og Lyubashenko, I red. *The Maidan Uprising, Seperatism and Foreign Intervention: Ukraines complex transition*. Peter Lang International Academic Publishers, s. 61-86.
- Kaempfer, Lehman og Lowenberg (2007) The Political Economy of Economic Sanctions. I Sandler, T og Hartley, K. red. *Handbook of Defense Economics: Defense in a Globalized World*. North-Holland: Elsevier, s. 868-911
- Keohane, Robert O. og Nye, Joseph, S. (1977) *Power and Interdepedence: World Politics in Transition*. Boston: Little, Brown.
- Kirshner, Jonathan (1997) The Microfoundations of Economic Sanctions. *Security Studie*. [Internett], 6(3), s. 32-64. Doi: 10.1080/09636419708429314.
- Malnight, Joshua Peery (2017) Economic Cocercion and the Logics of Global Business. [doktoravhandling]. California: University of California
- Masters, Jonathan (2017) What are economic sanctions? *Council on foreign relations*. [Internett] Tilgjengelig fra: <<https://www.cfr.org/backgrounder/what-are-economic-sanctions>> Lest 17. mars 2018]
- Minor, Michael S. (1994) The Demise of Expropriation as an Instrument of LDC Policy, 1980-1992. *Journal of International Business Studies* [Internett], 25(1), s. 177-188. Tilgjengelig fra: https://www.jstor.org/stable/154857?seq=1#page_scan_tab_contents [Lest 10. April 2018].
- Moret, E., Biersteker, Th., Giumelli, F., Portela, C., Veber, M., Bastiat-Jarosz, D., & Bobocea, C. (2016). The new deterrent? International sanctions against Russia over the Ukraine crisis. Impacts, costs and further action. Graduate Institute Geneva.
- Morgan, Clifton, Bapat, Navin og Kobayashi, Yoshiharu (2014) Threat and Imposition of Economic Sanctions 1945-2005: Updating the TIES Dataset. *Conflict Management and Peace Science* [Internett], 26(1), s. 92-110. Doi: 10.1177/0738894208097668.
- Newcomb, Richard R. (2002) Targeting Financial Sanctions: The US Model. I Cortright, David og Lopez, George A. red. *Smart sanctions. Targeting economic statecraft*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, s. 41-63.
- OFAC (2016) Ukraine/Russia-Related Sanctions Program. [Internett] Tilgjengelig fra: <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/ukraine.pdf> [Lest 10. April 2018].

- Oatly, Thomas (2010) *International Political Economy*. London, Pearson.
- Oxenstierna, Susanne og Olsson, Per (2015) *The economic sanctions against Russia. Impact and prospects of success*. Rapport nr. FOI-R--4097—SE. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut FOI. Tilgjengelig fra: <<https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI-R--4097--SE>>.
- Nooruddin, Irfan (2002) Modeling Selection Bias in Studies of Sanctions Efficacy. *International Interactions* [Internett], 28(1), s, 59-75. Doi: 10.1080/03050620210394
- Pape, Robert A. (1997) Why economic sanctions do not work. *International security*. [Internett], 22(2), s. 90-136. Doi: 10.2307/2539368
- Ringdal, Kristen (2011) *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rosneft (u.å) *Rosneft at a glance*. [Internett]. Tilgjengelig fra: https://www.rosneft.com/about/Rosneft_today/. [12. mai 2017].
- Russell, Martin (2018) *Sanctions over Ukraine. Impact on Russia*. Brief PE 614.665. EPRS European Parliamentary Research Service. Tilgjengelig fra: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614665/EPRS_BRI\(2018\)614665_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614665/EPRS_BRI(2018)614665_EN.pdf)>.
- Sberbank (u.å) *About us* [Internett]. Tilgjengelig fra: < <http://www.sberbank.com/about> > [12. mai 2017].
- Simonen, Katariina (2015) Economic Sanctions Leading to Human Rights Violations: Constructing Legal Argument. I Marossi, Ali Z. og Bassett, Marisa R. red. *Economic Sanctions under International Law. Unilateralism, Multilateralism, Legitimacy and Consequences*. The Netherlands: T.M.C Asser Press, s 179-195
- Shapovalova, Natalia (2014) The role of Crimea in Ukraine-Russia relations. I Bachmann, K. og Lyubashenko, I red. *The Maidan Uprising, Seperatism and Foreign Intervention: Ukraines complex transition*. Peter Lang International Academic Publishers, s. 227-266.
- State statistics Committee of Ukraine (2001) *All Ukrainian population census 2001*. [Internett], State statistics Committee of Ukraine. Tilgjengelig fra: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/Crimea>. [Lest 10. April 2018].
- Strange, Susan (1996) *The Retreat of The State: The Diffusion of Power in The World Economy*. Cambridge University Press.
- The world bank (2017) Foreign direct investment, net inflows (% of GDP). [Internett] Tilgjengelig fra: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS?end=2017&locations=RU&start=2010>. [Lest 10. April 2018].

- Tzanakopoulos, Antonios (2015) Sanctions Imposed Unilaterally by the European Union: Implications for the European Unions International Responsibility. I Marossi, Ali Z. og Bassett, Marisa R. red. *Economic Sanctions under International Law. Unilateralism, Multilateralism, Legitimacy and Consequences*. The Netherlands: T.M.C Asser Press, s 145-161
- Uneisov, Nedim (2014). Crimea: from annexation to annexation, or how history has come full circle. I Bachmann, K og Lyubashenko, I. red. *The Maidan Uprising, Seperatism and Foreign Intervention: Ukrains complex transition*. Peter Lang International Academic Publishers, s. 207-226.
- United Nations (2015) Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreement. [Internett] Tilgjengelig fra: <https://peacemaker.un.org/ukraine-minsk-implementation15> [Lest 09. mars 2018]
- U.S Department of the Treasury (u.å) *Resource center: Sanctions Programs and Country Information*. [Internett] USA: United States Government Tilgjengelig fra: <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/Programs.aspx> [Lest 09. mars 2018]
- World Atlas (2018) The Worlds Largest Oil Reserves By Country. [Internett] Tilgjengelig fra: <https://www.worldatlas.com/articles/the-world-s-largest-oil-reserves-by-country.html>. [Lest 09. mars 2018]
- World Atlas World Atlas (u.å.) *The Largest Banks in Russia* [Internett] Tilgjengelig fra: <https://www.worldatlas.com/articles/the-largest-banks-in-russia.html> [Lest 09. mars 2018]

8. Appendiks

Datasett

Datasettet har jeg laget selv, basert på hendelser innhentet fra min hovedkilde *Reuters*. Dataen består av en kronologisk fremstilling av hendelser mellom de fire russiske bedriftene (Gazprom, Rosneft, Sberbank og VTB) og andre subaktører i form av multinasjonale selskap i perioden januar 2015 til desember 2017. Kodingen her tilsvarer den kodingen som er oppgitt i tabell 4.1 og 4.2 i kapittel 4, og vil bli lagt ved i appendiks (Tabell A.1 og A.2).

År	Mnd	uke	dato	sektor	hovedaktør	subaktør	handling	hindring	vekst	1
2015	1	1	1	1	1	4	2		5	1
2015	1	4	20	1	2	9	2		4	1
2015	1	4	21	2	3	5	2		3	0
2015	1	4	23	1	1	5	1	2		1
2015	1	4	23	1	1		2		4	1
2015	1	4	23	1	1	3	2		3	1
2015	1	4	23	1	1	7	2		2	1
2015	1	5	28	1	1	4	2		2	0
2015	1	5	29	1	1		1	8		1
2015	1	5	29	1	2	6	2		1	0
2015	1	5	30	1	1		1	7		1
2015	1	5	31	1	2	2	1	4		1
2015	2	6	4	1	1	5	2		5	1
2015	2	6	5	1	2	4	2		3	1
2015	2	6	5	1	1	4	1	7		1
2015	2	9	24	2	4	3	1	10		0
2015	3	10	5	1	2		1	7		1
2015	3	10	6	1	2	4	2	2		1
2015	3	12	18	2	4	6	2		3	1
2015	3	12	21	1	1	5	2		5	1
2015	3	13	25	1	2	4	1	8		1
2015	3	13	27	2	4		1	9		1
2015	3	14	31	1	1	5	2		5	1
2015	4	14	5	1	1	5	2		5	1
2015	4	15	9	1	1	3	2		2	0
2015	4	15	11	1	2					0
2015	4	16	17	1	1	1	1	10		0
2015	4	16	18	1	2	3	1	4		1
2015	4	17	21	1	1	1	1	10		1
2015	4	17	24	1	1	9	2		2	1

2015	4	18	29	1	2	3	1	8		1
2015	4	18	30	2	4	6	1	9		1
2015	5	19	9	2	3	7	2		2	1
2015	5	21	20	1	2	7	2	2		1
2015	5	21	23	1	1	4	1	7		1
2015	6	24	10	1	1	1	1	10		1
2015	6	24	12	1	2	2	1	4		1
2015	6	25	17	1	2	9	2		2	1
2015	6	25	17	1	1	3	2		2	1
2015	6	25	19	2	3	6	2		2	1
2015	6	25	19	1	1	3	2		2	1
2015	6	25	20	1	1	3	2		2	1
2015	6	25	20	2	4	8	2		3	1
2015	6	25	20	1	2	2	2		2	1
2015	6	26	22	1	2	9	2		2	1
2015	6	26	26	1	1	3	2		3	1
2015	7	27	1	1	1	7	2		3	0
2015	7	27	2	1	1	5	1	4		1
2015	7	28	7	2	3	6	2		3	1
2015	7	28	7	1	1	6	1	4		1
2015	7	28	8	1	2	8	2		5	1
2015	7	28	9	1	2	7	2		2	1
2015	7	28	9	1	1	7	1	1		1
2015	7	29	14	2	3	7	2		6	1
2015	7	30	21	2	3	6	2		2	1
2015	7	30	23	1	1	6	1	10		1
2015	7	31	31	1	2	2	2		2	1
2015	8	32	5	1	1	3	2		2	0
2015	8	33	11	1	1	3	1	10		0
2015	8	34	21	2	3	6	2		3	1
2015	8	35	25	1	2	8	2		2	0
2015	8	35	29	2	3	6	1			1
2015	9	36	4	2	3	7	2		2	1
2015	9	36	5	1	1	3	2	2		1
2015	9	36	5	1	1	3	2		2	1
2015	9	38	16	2	3	6	2		3	1
2015	9	39	25	2	3	9	1	8		1
2015	10	40	3	1	1	4	2		5	1
2015	10	41	10	1	1	5	2		5	1
2015	10	42	13	1	1	5	2		2	1
2015	10	42	14	1	1	4	2		6	0
2015	10	42	15	2	3	6	2		3	1
2015	10	43	23	1	1	3	2		3	1
2015	10	43	23	2	4	4	1	8		0
2015	10	44	28	1	1	4	1	8		0
2015	10	44	28	1	1	6	2		6	1

2015	11	47	17	1	2	7	2		2	0
2015	11	47	18	1	1	2	1	1		1
2015	11	48	26	1	1	5	1	4		1
2015	11	48	27	1	1	4	2		5	1
2015	12	49	2	1	1	8	1	4		0
2015	12	50	9	2	4	6	2		3	1
2015	12	50	12	1	2	4	2		2	1
2015	12	50	12	2	3	7	2		3	1
2015	12	50	12	1	1	9	2		5	1
2015	12	52	22	1	2	4	2		2	1
2015	12	52	23	2	4	6	2		3	1
2015	12	52	23	1	2	2	1	8		1
2016	1	2	12	1	1		1	8		1
2016	1	3	23	1	1	3	2		5	1
2016	1	4	30	1	1	3	1	4		1
2016	2	5	1	1	2	9	2		2	0
2016	2	5	5	1	2	8	2		6	0
2016	2	6	9	1	1	9	1	4		1
2016	2	6	12	1	1	7	2		3	0
2016	2	7	21	1	2	9	2		2	1
2016	3	9	2	1	1	4	2		6	1
2016	3	9	4	1	1	7	2		3	1
2016	3	10	10	2	3	6	2		3	1
2016	3	11	17	1	2	7	2		2	1
2016	3	11	18	2	4	6	2		3	1
2016	3	13	29	2	3	6	2		3	1
2016	4	14	10	1	1	6	1	2		0
2016	4	15	13	1	1	3	2		2	1
2016	4	15	13	2	4	6	2		3	1
2016	4	15	15	1	2	6	2		6	0
2016	4	15	17	1	2	8	2		6	0
2016	4	16	20	1	2	2	2		2	0
2016	5	18	3	2	4	4	2		3	1
2016	5	19	14	2	3	6	2		3	1
2016	5	20	20	2	4	6	2		3	
2016	5	20	20	1	2	7	2		2	1
2016	5	21	27	1	2	7	2		2	1
2016	5	22	31	1	1	3	1		4	0
2016	6	24	15	1	1	7	2		5	0
2016	6	24	16	1	1	6	2		5	1
2016	6	24	17	1	1	3	2		2	1
2016	6	25	24	1	2	7	2		6	0
2016	6	25	26	1	2	7	2		2	1
2016	7	26	2	2	4	6	2		3	1
2016	7	30	27	1	1	3	2		2	0
2016	8	32	11	1	1	4	2		5	0

2016	8	33	18	1	2	6	2		6	0
2016	9	35	1	1	1	7	2		5	0
2016	9	35	3	1	2	3	2		6	1
2016	9	35	3	1	2	7	2		2	0
2016	9	35	4	1	1	7	2		2	0
2016	9	36	5	1	1	7	2		2	1
2016	9	36	6	1	2	7	2		2	1
2016	9	36	7	1	1	8	2		2	1
2016	9	36	9	1	1	3	2		2	0
2016	9	36	11	1	1	8	2		2	0
2016	9	37	14	1	1	4	2		6	0
2016	9	37	15	1	1	8	2		2	0
2016	9	37	16	1	1	4	1	8		1
2016	9	38	23	1	1		2		4	1
2016	9	38	23	1	1	9	2		4	0
2016	9	39	30	1	1	6	2		4	0
2016	10	40	7	1	2	6	2		5	0
2016	10	40	8	1	2	6	2		5	1
2016	10	41	11	1	1	8	2		2	0
2016	10	41	15	1	2	7	2		5	1
2016	10	42	18	2	4	3	1	4		1
2016	10	42	22	2	4	7	2		3	1
2016	10	43	29	1	1	1	2		6	1
2016	10	43	29	1	1	8	2		4	1
2016	11	44	1	1	1	4	2		2	1
2016	11	45	8	1	1	7	2		2	0
2016	11	45	8	2	3	8	2		6	1
2016	11	45	8	1	2	7	2		6	1
2016	11	46	17	1	1	8	2		6	1
2016	11	47	25	1	2	6	2		6	1
2016	12	48	1	2	4	8	2		3	1
2016	12	48	3	1	1	7	2		3	0
2016	12	48	3	1	2	2	1		8	1
2016	12	49	6	1	1	7	2		2	1
2016	12	49	8	1	2	4	2		2	1
2016	12	49	8	1	2	8	2		2	1
2016	12	49	9	1	1	3	2		2	1
2016	12	49	10	1	2	4	2		5	0
2016	12	50	10	1	2	8	2		5	0
2016	12	50	17	1	1	7	2		2	1
2017	1	1	4	1	2	3	2		3	1
2017	1	1	5	1	2	6	2		6	1
2017	1	2	8	1	1	4	2		6	1
2017	1	2	11	1	1	4	1	10		0
2017	1	2	11	1	2		2		2	1
2017	1	3	17	1	1	3	2		5	1

2017	1	3	18	2	3	6	2		6	1
2017	1	3	19	1	2	3	1	8		1
2017	1	3	21	1	2	3	2		5	1
2017	1	3	21	1	2	3	2		5	1
2017	2	5	2	1	1	3	1	4		1
2017	2	6	9	2	4	6	2		3	1
2017	2	6	11	1	2	6	1	9		0
2017	2	7	17	1	2	3	2		2	0
2017	2	8	22	1	2	8	2		2	1
2017	2	8	22	1	2	8	2		2	1
2017	2	9	28	2	3	4	1	8		0
2017	3	9	2	1	1	3	2		3	1
2017	3	10	8	1	1	3	2		3	1
2017	3	11	17	1	2	9	2		5	0
2017	3	11	17	2	3	5	1	8		0
2017	3	11	18	2	4	4	2		3	1
2017	3	12	22	2	3	7	1	8		0
2017	3	12	22	1	2	8	2		5	1
2017	3	13	29	2	4	6	2		6	1
2017	3	13	29	1	1	8	2		2	1
2017	4	14	4	1	2		2		2	0
2017	4	14	5	1	1	7	2		2	0
2017	4	14	7	1	1	3	1	2		0
2017	4	15	12	1	2	6	2		4	0
2017	4	16	20	1	2	2	2		2	0
2017	4	17	25	1	1	3	2		2	0
2017	4	17	26	1	2	2	2		6	0
2017	4	17	28	1	1	3	1	2		0
2017	5	18	3	1	2	6	1	10		1
2017	5	18	4	1	2	9	2		5	1
2017	5	19	8	1	1	4	2		6	1
2017	5	19	12	1	2	7	1		4	0
2017	5	20	18	1	2	3	2		2	0
2017	5	21	21	2	4	3	2		3	1
2017	6	22	2	1	2	3	2		2	1
2017	6	22	3	1	2	8	2		2	1
2017	6	23	6	2	4	6	2		3	1
2017	6	24	14	1	1	3	2		2	0
2017	6	24	14	1	1	6	2		3	1
2017	6	24	14	2	3	6	2		3	1
2017	6	25	19	1	2		2		6	1
2017	6	25	23	1	2		2		6	0
2017	6	25	24	1	2	7	2		5	1
2017	6	25	24	2	3	6	2		2	1
2017	6	26	30	1	2	7	2		6	1
2017	7	27	6	1	1	7	2		4	0

2017	7	28	14	1	2	9	2		2	0
2017	8	32	10	1	1		2		4	1
2017	8	33	18	1	2	7	2		2	0
2017	8	34	25	1	1	6	2		4	0
2017	8	34	26	1	2	2	1	4		1
2017	9	36	4	1	2	7	2		2	1
2017	9	36	8	1	1	7	2		2	1
2017	9	36	8	1	2	4	2		2	1
2017	9	37	10	1	2	4	1	8		1
2017	9	37	10	1	2	8	1	8		1
2017	9	37	10	1	2	7	2		5	1
2017	9	37	9	1	2	4	2		2	0
2017	9	37	16	1	1	4	2		2	1
2017	9	38	19	1	2	8	2		2	0
2017	10	40	7	1	1	8	2		2	1
2017	10	41	13	2	3	7	2		3	0
2017	10	41	15	1	1	9	2		2	0
2017	10	42	20	1	2	3	2		2	0
2017	10	42	20	1	2	8	2		2	1
2017	10	43	25	1	2	7	2		2	0
2017	10	43	28	1	2	4	2		5	0
2017	11	44	1	2	3	6	2		3	0
2017	11	44	2	1	2	8	2		2	1
2017	11	45	10	1	1	3	2		3	1
2017	11	47	24	1	1	9	2		2	0
2017	12	49	6	1	1	7	2		6	0
2017	12	51	19	1	2	9	2		2	0
2017	12	51	21	1	2	3	2		2	0

Tabell A.1 Aktører

Sektor

Energi

Finans

Hovedaktører

Gazprom

Rosneft

VTB

Sberbank

Subaktører

EU

USA

EUs medlemsland

Europa og FN-land

Ukraina

Russland

Asia

Midtøsten

Andre

Tabell A.2 Handlinger

Økonomiske hindringer

Import restriksjoner

Eksport restriksjoner

Suspensjon av økonomisk avtale/protokoll

Sanksjonstrusler

Implementerte sanksjoner

Økonomisk vekst

Samarbeid/avtaler

Lån

Produksjon

Kjøp

Usikkerhet

Sanksjonstrusler

Implementerte sanksjoner
